

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут

О.С. ОЛІЙНИК

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Методичні вказівки
для підготовки до семінарських занять
студентів 4-го курсу денної форми навчання

спеціальність 081 «Право»
галузь знань 08 «Право»

Івано-Франківськ, 2019

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «30» серпня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «25» вересня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від «25» жовтня 2019 року).

Рецензенти:

Гейнц Р.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Яремак З.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Олійник О.С. Господарське право України: Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів 4-го курсу денної форми навчання (спеціальність 081 «Право», галузь знань 08 «Право»). Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут ПНУ, 2019.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» і призначені для підготовки до семінарських занять студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Господарське право України» та підготовки до складання іспиту студентів 4-го курсу денної форми навчання. У методичних вказівках викладені: навчальна програма дисципліни, тематичний план, теми семінарських занять студентів, які включають перелік основних та контрольних питань для перевірки знань студентів, різнопланові теоретичні та практичні завдання, які сприятимуть поглибленому вивченню матеріалу з дисципліни «Господарське право України», індивідуальні завдання, які можуть виконуватися за вибором студента. До тем семінарських занять запропоновано перелік основної та додаткової літератури, нормативних актів з метою поглибленого ознайомлення студентів з конкретними правовідносинами в сфері господарювання.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

© Олійник О. С., 2019

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	14
Семінарське заняття № 1.....	14
Семінарське заняття № 2.....	18
Семінарське заняття № 3.....	21
Семінарське заняття № 4.....	25
Семінарське заняття № 5.....	29
Семінарське заняття № 6.....	32
Семінарське заняття № 7.....	35
Семінарське заняття № 8.....	39
Семінарське заняття № 9.....	42
Семінарське заняття № 10.....	46
Семінарське заняття № 11.....	49
Семінарське заняття № 12.....	53
Семінарське заняття № 13.....	56
Семінарське заняття № 14.....	60
Семінарське заняття № 15.....	65
Семінарське заняття № 16.....	69
Семінарське заняття № 17.....	71
Семінарське заняття № 18.....	74
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	77

ПЕРЕДМОВА

Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність суб'єктів господарювання, які функціонують в народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні господарсько-виробничі, організаційно-господарські, внутрішньогосподарські відносини. У країнах, що трансформуються до ринкової економіки, ще більшою мірою, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою, виявляється необхідність оптимального державного регулювання економіки в перехідний період. Сьогодні є гостра потреба здійснення заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення господарства, адаптації економіки і системи управління до нових умов господарювання, проведення активної соціальної політики, проведення ефективної антимонопольної політики. Звужується сфера адміністративно-правового регулювання економічних відносин, формується принципово нова система державного управління в сфері господарювання, зменшується коло об'єктів, що безпосередньо управляються з боку органів державної влади чи місцевого самоврядування, підсилюється роль загально-нормативного регулювання, а також саморегулювання суб'єктів господарювання, розширюється система юридичних осіб в сфері господарювання, розвиваються різні галузі господарювання.

Велике значення для розвитку господарської, зокрема, підприємницької, діяльності в умовах переходу до ринкової економіки в Україні має створення ефективних систем забезпечення доступу підприємців на ринок (легітимація суб'єктів підприємництва). Ринкова економіка зумовила виникнення різноманітних організаційних форм суб'єктів господарювання: господарські організації, громадяни-підприємці, структурні одиниці господарських організацій. Існує потреба у врегулюванні правового статусу об'єднань підприємств (господарських об'єднань, державних та комунальних об'єднань), встановлення правового режиму спеціальних (вільних) економічних зон, визначення правового режиму іноземного інвестування. З'явилися та активно розвиваються нові інститути, притаманні сучасним умовам господарювання: банкрутство, свобода конкуренції, антимонопольне регулювання, біржова діяльність, ринок цінних паперів.

Зазначені чинники зумовлюють необхідність не тільки відповідного правового регулювання, але й вивчення правових засад господарської діяльності. Господарське право вивчає історію становлення та розвитку правового регулювання господарських відносин в Україні та за кордоном, виявляє закономірності, тенденції, прогалини правового регулювання цих відносин, напрацьовує рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання та правозастосовної практики. Українська держава сьогодні потребує кваліфікованих спеціалістів в різних галузях права, а в умовах сучасної економічної кризи діяльність юристів-цивілістів, господарників набуває істотного значення, тому необхідність вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» у вищих навчальних закладах нашої держави є беззаперечним, має важливе не тільки теоретичне, але й практичне значення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» є формування у студентів цілісної системи знань про загальнотеоретичні засади правового регулювання господарської діяльності, орієнтування їх на дослідження сучасної проблематики господарського права з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо прав та інтересів учасників господарських правовідносин та забезпечення господарського правопорядку.

Основними цілями вивчення дисципліни «Господарське право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту норм господарського права України, аналіз нормативно-правової бази в сфері регулювання господарсько-правових відносин, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, що виникають в процесі реалізації господарської правосуб'єктності учасниками господарських правовідносин, правильного застосування норм господарського законодавства.

Навчальна дисципліна «Господарське право України» розроблена на основі положень Господарського Кодексу України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, Цивільного кодексу України з питань, які не врегульовані Господарським кодексом, об'ємної законодавчої бази та юридичної практики, що стосується господарських відносин, а також враховує досягнення науки цивільного права та господарського права. У Методичних вказівках містяться теми для підготовки до семінарських занять студентів з Господарського права України, які включають основні питання для вивчення та питання для самоконтролю студентів, різні види індивідуальних робіт, що можуть виконуватися студентами четвертого курсу денної форми навчання за їх вибором в період, що передусє складанню іспиту з даної дисципліни та сприятиме більш якісному освоєнню ними матеріалу з Господарського права України.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» відповідно до вимог освітньої програми студенти повинні:

знати:

- ✓ проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері господарських правовідносин;
- ✓ діюче господарське законодавство;
- ✓ основні положення правового статусу суб'єктів господарювання;
- ✓ способи захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання;
- ✓ основні положення господарського речового, зобов'язального та договірнього права;
- ✓ загальні засади господарсько-правової відповідальності;
- ✓ особливості правового регулювання окремих видів господарської діяльності;
- ✓ шляхи гармонізації господарського законодавства з цивільним правом, з міжнародним правом в сфері господарювання, правом Європейського Союзу.

вміти :

- ✓ порівнювати і аналізувати норми законодавства, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення чи управління господарською діяльністю;
- ✓ правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми господарського законодавства;
- ✓ узагальнювати практику реалізації норм господарського права та робити відповідні висновки;
- ✓ застосовувати знання та навички, набуті при вивченні теоретичного матеріалу з господарського права до конкретних ситуацій, що складаються в процесі організації та здійснення господарської діяльності;
- ✓ визначати межі можливого використання набутих знань із господарського права у процесі правотворення в Україні.

Запропоновані вказівки з «Господарського права України» сприятимуть як аудиторній, так і позааудиторній роботі студентів з вказаної навчальної дисципліни, нададуть можливість перевірити свої знання та навички при вирішенні різних практичних ситуацій та тестів, запропонованих у даному збірнику, що тим самим дозволить студентам більш якісно підготуватися до контролю знань.

При оцінюванні усної відповіді студента на семінарському занятті чи проведенні іншої форми контролю (письмове опитування за темою семінарського заняття, тестування, експрес-опитування тощо) застосовуються норми Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Загалом, при оцінюванні відповіді студента використовуються наступні критерії оцінювання:

- відповідь повинна бути точною (тобто, відповідати на питання так, як воно сформульовано у завданні);
- зрозумілою (логічною і стилістично грамотною);
- змістовною, повною, містити посилання на законодавчі та інші джерела.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

ТЕМА	кількість год.		
	лекції	семінари	сам. роб.
Модуль I. Загальна частина. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання			
Тема № 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика. Підприємництво як вид господарської діяльності	-	-	5
Тема № 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права	2	2	2
Тема № 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність	2	-	2
Тема № 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права - учасників відносин у сфері господарювання	2	2	2
Тема № 5. Правове становище підприємств	2	2	3
Тема № 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості.	2	2	4
Тема № 7. Правовий статус кооперативів.	-	2	2
Тема № 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання	2	2	3
Тема № 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання	-	2	5
Модуль II. Господарські зобов'язання та договори			
Тема № 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання	-	2	5
Тема № 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)	2	2	4
Тема № 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері господарювання	-	2	6
Тема № 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності	2	2	5
Тема № 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції	-	-	8
Тема №15. Правове регулювання цін та ціноутворення	-	-	6
Тема № 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності	2	-	5
Модуль III. Спеціальна частина. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності			
Тема № 17. Правове регулювання біржової діяльності	2	2	4
Тема № 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)	-	-	8
Тема № 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними	2	2	6

паперами.			
Тема № 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання.	1	1	6
Тема № 21. Правовий режим іноземних інвестицій	1	1	6
Тема № 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання	2	2	4
Тема № 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)	-	2	5
Тема № 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності	2	2	4
Тема № 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання	2	2	4
Загальна кількість годин:	30	36	114

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1. Загальна частина. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання

ТЕМА 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика. Підприємництво як вид господарської діяльності

Історія становлення та розвитку правового регулювання господарської сфери суспільного життя. Культурно-історичні передумови виникнення господарського права. Особливості розвитку господарського права в ХХ столітті. Становлення господарського права в незалежній Україні. Поняття, ознаки, види, принципи здійснення господарської діяльності. Поняття, значення організаційно-господарських засад у сфері господарювання.

Поняття і види підприємницької діяльності. Цілі підприємницької діяльності. Ознаки підприємництва. Ризики в підприємницькій діяльності. Підприємництво як об'єкт державного регулювання.

ТЕМА 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права

Поняття господарського права як галузі права. Предмет та метод господарського права. Принципи та функції господарського права. Місце господарського права серед інших галузей права. Система господарського права. Взаємозв'язок господарського права з іншими галузями права. Господарське право як правова наука та навчальна дисципліна. Правове регулювання господарської діяльності в зарубіжних країнах.

Господарські правовідносини: поняття, особливості, структура. Види господарських правовідносин. Приватно-правові та публічно-правові відносини в сфері підприємництва. Розмежування відносин в сфері господарювання з іншими видами відносин.

Поняття та ознаки господарського законодавства. Господарсько-правові норми: поняття та види. Система господарського законодавства. Конституційні засади правопорядку у сфері господарювання. Правова характеристика Господарського кодексу України. Співвідношення Господарського і Цивільного кодексів України в сфері регулювання

приватної діяльності. Закони, що регулюють господарську діяльність. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері господарювання. Локальні нормативно-правові акти в сфері господарювання. Місце та роль господарської практики в удосконаленні регулювання господарських відносин. Роль міжнародних договорів України в системі господарського законодавства. Звичай ділового обороту (міжнародні торговельні звичаї). Основні напрямки вдосконалення господарського законодавства. Методологія тлумачення господарсько-правових актів.

ТЕМА 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність

Рівні та форми регулювання господарської діяльності. Державний рівень організації та управління господарською сферою країни. Поняття методів, засобів, форм державного регулювання економіки. Державна економічна політика, економічна тактика, економічна стратегія. Правові форми державного управління економікою (нормативне регулювання, прогнозування, планування, програмування, управління поточними справами, контроль, нагляд). Адміністративні та економічні методи державного управління економікою. Особливості управління господарською діяльністю у державному та комунальному секторах економіки. Державне регулювання економіки в зарубіжних країнах. Регуляторні акти в сфері господарювання. Ліцензування, патентування та квотування як засоби державного регулювання в сфері господарювання. Сертифікація та стандартизація. Застосування нормативів та лімітів в сфері господарювання. Регулювання цін та тарифів у сфері господарювання. Державне замовлення в сфері господарювання. Обмеження монополізму та сприяння змагальності в сфері господарювання.

ТЕМА 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права – учасників відносин у сфері господарювання

Поняття та ознаки суб'єктів господарського права – учасників відносин в сфері господарювання. Види суб'єктів господарського права. Поняття, ознаки, види суб'єктів господарювання. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання. Загальні та спеціальні умови створення суб'єктів господарювання. Загальна характеристика установчих документів суб'єктів господарювання. Статут та засновницький договір як установчі документи суб'єктів господарювання. Модельний статут. Державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Новели законодавчого врегулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання. Засоби індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності. Припинення діяльності суб'єкта господарювання: реорганізація, ліквідація. Дозвільна система у сфері господарської діяльності (ліцензування, патентування тощо).

ТЕМА 5. Правове становище підприємств

Поняття підприємства та його основні ознаки. Розбіжності у понятті підприємства за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Види та організаційні форми підприємств. Організаційна структура підприємства. Управління підприємством. Майно підприємства. Зовнішньоекономічна та соціальна діяльність підприємства.

Особливості створення та діяльності підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства). Господарське зобов'язання державного унітарного підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Значні господарські зобов'язання

державного унітарного підприємства. Підприємства комунальної форми власності: особливості створення та діяльності. Господарське зобов'язання комунального унітарного підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Підприємства колективної власності: поняття та види. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Спільні комунальні підприємства. Підприємства, засновані на змішаній формі власності. Фермерське господарство: поняття та його місце серед інших суб'єктів господарювання. Підприємства з іноземними інвестиціями: поняття, організаційно-правові форми, особливості створення та діяльності.

ТЕМА 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості

Історія виникнення господарських товариств. Поняття та основні ознаки господарських товариств. Класифікація господарських товариств. Співвідношення правового становища господарських товариств за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Установчі документи господарського товариства. Майно та майнові права в господарському товаристві. Управління господарським товариством. Облік і звітність господарського товариства.

Особливості правового становища акціонерних товариств. Поняття акціонерного товариства та його ознаки. Типи акціонерного товариства. Порядок створення акціонерного товариства. Акції та їх види в акціонерному товаристві. Органи управління акціонерним товариством. Права та обов'язки акціонерів. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Порядок створення товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариством з обмеженою відповідальністю. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю. Правове становище повних товариств. Особливості правового становища командитних товариств.

ТЕМА 7. Правовий статус кооперативів.

Поняття підприємства колективної власності в Господарському Кодексі України. Види підприємств колективної власності. Законодавство України про кооперацію. Поняття кооперативу та його види. Правове становище виробничих кооперативів. Принципи діяльності виробничого кооперативу. Загальні умови створення виробничого кооперативу. Членство у виробничому кооперативі. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу. Майно у виробничому кооперативі. Органи управління виробничим кооперативом. Припинення діяльності виробничого кооперативу. Споживчі та обслуговуючі кооперативи: поняття, ознаки.

ТЕМА 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання

Поняття господарських об'єднань та їх ознаки. Види господарських об'єднань. Поняття об'єднання підприємств та організаційно-правові форми об'єднань підприємств. Статус підприємства - учасника об'єднання підприємств. Управління об'єднанням підприємств. Майнові відносини в об'єднанні підприємств. Вихід учасника з об'єднання. Припинення об'єднання підприємств. Правове становище асоціації. Поняття корпорації, її ознаки та особливості діяльності. Правова характеристика концерну. Поняття та особливості діяльності консорціуму. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії: поняття, ознаки.

Види холдингових компаній. Правове становище органів господарського керівництва.

Громадянин у сфері господарювання. Суб'єкти некомерційної господарської діяльності (неприбуткові організації). Правовий статус кредитної спілки у сфері господарювання.

ТЕМА 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання. Відносини власності у сфері господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Поняття та джерела формування майна суб'єктів господарювання. Склад майна суб'єктів господарювання. Основні фонди та оборотні засоби. Спеціальні фонди та резерви. Прибуток (дохід) суб'єктів господарювання як основний узагальнюючий показник фінансових результатів його господарської діяльності. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання. Використання природних ресурсів у сфері господарювання. Використання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Поняття та загальні засади здійснення корпоративних прав. Правовий режим цінних паперів у сфері господарювання. Приватизація як джерело формування майна підприємців. Права суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці.

Змістовий модуль 2. Господарські зобов'язання та договори

ТЕМА 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання

Поняття господарського зобов'язання та підстави його виникнення. Види господарських зобов'язань. Майново-господарські зобов'язання, організаційно-господарські зобов'язання, соціально-комунальні зобов'язання, публічні зобов'язання. Умови виконання господарських зобов'язань. Виконання господарського зобов'язання третьою особою. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Банківська гарантія забезпечення виконання господарських зобов'язань. Загальногосподарські (публічні) гарантії виконання зобов'язань. Передача (делегування) прав у господарських зобов'язаннях. Припинення господарських зобов'язань. Розірвання господарського зобов'язання. Недійсність господарського зобов'язання. Правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним.

ТЕМА 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)

Господарське договірне право – комплексний правовий інститут в системі права України. Поняття та ознаки господарського договору, його функції. Види та форма договорів у сфері господарювання. Загальні умови укладання договорів, що породжують господарське зобов'язання. Істотні умови господарського договору. Порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів. Особливості укладання попередніх договорів. Особливості укладання господарських договорів за державним замовленням, на основі вільного волевиявлення сторін, примірних і типових договорів. Особливості укладання господарських договорів на біржах, ярмарках та публічних торгах. Укладання організаційно-господарських договорів. Укладання господарських договорів за рішенням суду. Виконання господарських договорів та наслідки невиконання.

ТЕМА 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері господарювання

Господарсько-торговельна діяльність: поняття, ознаки, види. Договори на реалізацію продукції (товарів). Правова характеристика договору поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Правова характеристика договору енергопостачання. Договори на передачу майна в тимчасове користування. Правова характеристика договору оренди. Лізинг у сфері господарювання. Міна (бартер) в сфері господарювання. Зберігання у товарному складі. Підрядні договори. Транспортні договори. Договори про спільну діяльність. Інші види договорів у підприємницькій діяльності та особливості їх регулювання в різних сферах ринкової економіки.

ТЕМА 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності

Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності. Функції господарсько-правової відповідальності. Види господарсько-правової відповідальності. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності. Зменшення розміру та звільнення від відповідальності. Прострочення боржника та кредитора. Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання. Склад та розмір відшкодування збитків. Умови і порядок відшкодування збитків. Солідарне відшкодування збитків. Регресні вимоги щодо відшкодування збитків. Відшкодування збитків у разі порушення грошових зобов'язань. Штрафні та оперативно-господарські санкції. Поняття та визначення розміру штрафних санкцій в сфері господарювання. Порядок застосування штрафних санкцій. Поняття та види оперативно-господарських санкцій. Підстави та порядок застосування оперативно-господарських санкцій. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види. Строки застосування адміністративно-господарських санкцій.

ТЕМА 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції

Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства. Поняття та основні принципи економічної конкуренції. Державне регулювання економічної конкуренції. Правове регулювання монопольного становища суб'єктів господарювання. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Особливості правового регулювання природних монополій в Україні. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції. Захист від недобросовісної конкуренції.

ТЕМА 15. Правове регулювання цін та ціноутворення

Законодавство про ціни і ціноутворення. Основні напрями державної цінової політики. Ціна як економічна та правова категорія. Види цін та їх характеристика. Вільні ціни та державні регульовані ціни. Способи державного регулювання цін. Органи державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення. Державне спостереження у сфері ціноутворення. Адміністративно-господарські санкції за порушення законодавства про ціни і ціноутворення.

ТЕМА 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності

Сутність та історія комерційного (господарського) розрахунку. Поняття неплатоспроможності боржника. Види та критерії неплатоспроможності. Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва. Державна політика з питань банкрутства.

Поняття банкрутства. Учасники інституту банкрутства. Порядок визнання суб'єкта підприємництва банкрутом. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника. Санація. Розпорядження майном боржника. Мирова угода. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. Правові наслідки визнання боржника банкрутом. Черговість задоволення вимог кредиторів. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство. Особливості процедури банкрутства окремих категорій суб'єктів господарювання.

Змістовий модуль 3. Спеціальна частина.

Правове регулювання окремих видів господарської діяльності.

ТЕМА 17. Правове регулювання біржової діяльності

Поняття торговельно-біржової діяльності. Поняття ознаки та класифікація бірж. Історичні передумови зародження бірж за кордоном та в Україні. Правове становище товарної біржі: поняття, порядок створення, функції та принципи діяльності. Права та обов'язки товарної біржі. Права та обов'язки членів біржі. Управління товарною біржею та операції в біржовій торгівлі. Порівняльно-правова характеристика управління торгово-біржовою діяльністю в інших країнах. Майно товарної біржі. Правила біржової торгівлі. Біржові торги. Біржові угоди: поняття, види, порядок укладення та реєстрація. Припинення товарної біржі.

ТЕМА 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)

Поняття комерційного посередництва (агентської діяльності) та його характеристика. Підстави виникнення агентських відносин. Правова характеристика агентського договору. Предмет агентського договору. Схвалення угоди, укладеної комерційним агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням повноважень. Немонопольні і монопольні агентські відносини. Взаєморозрахунки в агентських відносинах. Обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах. Відповідальність за порушення агентського договору. Припинення агентського договору.

ТЕМА 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами.

Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Правовий режим фінансових послуг та державні обмеження у їх здійсненні. Поняття банківської системи України, її структура. Місце та співвідношення з банківськими установами небанківських організацій. Правове становище Національного банку України: порядок створення, структура, функції та повноваження. Поняття та правовий статус комерційного банку. Правове регулювання банківських операцій. Поняття банківських операцій та їх види. Особливості правового регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування банківських операцій. Поняття, характеристика, види банківського рахунку. Договір на розрахунково-касове обслуговування банківського рахунку. Поняття банківської та комерційної таємниці в банківських установах. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження.

Правове забезпечення страхування у сфері господарювання. Суб'єкти страхової діяльності у сфері господарювання. Договір страхування. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами. Правовий статус фондової біржі. Порядок створення та

особливості функціонування фондової біржі. Особливості припинення діяльності фондової біржі. Аудиторська діяльність в сфері господарювання. Поняття та види аудиту. Аудиторська палата України.

ТЕМА 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання

Законодавство України про інвестиції та інвестиційну діяльність. Поняття, ознаки інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій. Форми здійснення інвестицій. Інвестиційний проект. Учасники інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. Інвестиційна політика України. Державна експертиза інвестиційних проектів. Гарантії та захист інвестицій. Здійснення вітчизняних інвестицій за межі України. Відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності. Умови припинення інвестиційної діяльності.

ТЕМА 21. Правовий режим іноземних інвестицій

Поняття та види іноземних інвестицій. Іноземні інвестори. Форми здійснення іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій. Правовий режим іноземних інвестицій. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Гарантії у разі зміни законодавства. Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. Гарантії переказу за кордон доходів, прибутків та інших коштів, отриманих іноземним інвестором. Гарантії щодо примусового вилучення іноземних інвестицій та незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства.

ТЕМА 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання

Сучасний стан структури економіки України та заходи щодо її реформування. Державна науково-технічна та інноваційна політика, її сутність, цілі і принципи. Інноваційна діяльність: поняття та ознаки. Види інноваційної діяльності. Форми інвестування інноваційної діяльності. Організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (технополіси, технопарки, наукові парки, інноваційні інкубатори, венчурні підприємства). Договір на створення і передачу науково-технічної продукції. Державні гарантії інноваційної діяльності.

ТЕМА 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)

Поняття комерційної концесії. Поняття договору комерційної концесії та його істотні умови. Вимоги до форми договору комерційної концесії. Поняття та зміст комерційної субконцесії. Винагорода за договором комерційної концесії. Обов'язки право володільця та користувача за договором комерційної концесії. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Відповідальність правоволодільця за вимогами, що заявляються до користувача. Зміна та розірвання договору комерційної концесії. Наслідки зміни торговельної марки чи іншого позначення право володільця.

ТЕМА 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Необхідність, сутність, цілі та принципи зовнішньоекономічної політики Української держави. Основні форми, методи, інструменти впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, реалізація права на її здійснення. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій. Поняття, види та зміст зовнішньоекономічного договору (контракту). Валютні рахунки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Реєстрація зовнішньоекономічних договорів. Правила ІНКОТЕРМС. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

ТЕМА 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання

Поняття спеціального режиму господарювання та його ознаки. Види спеціальних режимів господарювання. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та її ознаки. Типи спеціальних (вільних) економічних зон. Документи для створення спеціальної (вільної) економічної зони. Порядок утворення спеціальної (вільної) економічної зони. Органи управління спеціальною (вільною) економічною зоною. Припинення спеціальних (вільних) економічних зон. Державні гарантії інвестицій у спеціальній економічній зоні. Території пріоритетного розвитку. Концесії. Концесійний договір. Виключна (морська) економічна зона. Здійснення господарської діяльності на державному кордоні України. Інші види спеціальних режимів господарювання. Гарантії прав учасників господарських відносин в умовах спеціального режиму господарювання.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1. Загальна частина.

Особливості правового статусу суб'єктів господарювання.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: ПОНЯТТЯ, МЕТОД, СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА, НАУКИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ГОСПОДАРСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ. ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА.

(2 год.)

Господарське право, як і будь-яку іншу юридичну дисципліну, можна визначити, насамперед, за предметною ознакою, тобто за сукупністю суспільних відносин, що регулюються нормами господарського права. Як і інші галузі права, господарське право має свій спеціальний правовий режим, характеризується наявністю самостійного предмету та методів правового регулювання, джерел, принципів, об'єктів правового регулювання. Разом з тим, в наукових джерелах неоднозначними є погляди ряду науковців щодо самостійності господарського права як галузі права. Тому, в процесі підготовки семінарського заняття слід не тільки засвоїти базові загальнотеоретичні поняття щодо галузі господарського права, предмету, методу господарського права, а й охарактеризувати власне відношення щодо самостійності господарського права як галузі права на основі аналізу різних доктринальних позицій з цього приводу. Необхідно з'ясувати, як розвивалося господарське право на різних етапах історичного розвитку, розкрити взаємозв'язки господарського права з іншими галузями права, насамперед, з цивільним правом, конституційним правом, фінансовим правом.

В контексті вивчення питань теми семінарського заняття важливим є розуміння співвідношення між господарським правом як галуззю права, як наукою та навчальною дисципліною, оскільки відповідні інституції мають як спільні характеристики, так і володіють індивідуальними особливостями, а тому їх необхідно розрізняти. Окрему увагу слід звернути на характеристику господарських правовідносин, їх ознаки та місце в системі правовідносин, певні види залежно від застосовуваних класифікаційних критеріїв.

Норми господарського права як загальні правила поведінки суб'єктів господарських правовідносин функціонують завдяки своїй нормативній формі – формі нормативних актів. Система господарського законодавства обумовлена загалом предметом регулювання. При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на особливості господарського законодавства, зокрема такі як множинність актів господарського законодавства, комплексний зміст актів законодавства тощо. Необхідно з'ясувати співвідношення між Господарським та Цивільним Кодексами України, визначити, на які види (блоки) поділяється господарське законодавство за юридичною силою, а також з'ясувати можливі шляхи вдосконалення господарського законодавства з врахуванням сучасних умов господарювання.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття господарського права як галузі права. Предмет та метод господарського права.
2. Господарське право як наука та навчальна дисципліна.
3. Поняття, ознаки, види господарських правовідносин.
4. Поняття, ознаки, особливості господарського законодавства.
5. Система господарського законодавства.
6. Конституційні засади в сфері господарювання.
7. Закони, підзаконні акти в сфері господарювання. Локальна нормотворчість. Інші джерела господарського права.
8. Шляхи розвитку та вдосконалення господарського законодавства.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть ознаки господарських правовідносин. Які є підстави виникнення, зміни та припинення господарських правовідносин?
2. Як класифікуються господарські правовідносини за взаємним становищем сторін?
3. Відмежуйте господарські правовідносини від інших видів цивільних правовідносин?
4. Назвіть та поясніть методи правового регулювання господарських відносин?
5. Охарактеризуйте наукові позиції щодо самостійності господарського права як галузі права та назвіть їх представників?
6. Поясніть, що означає термін «рекодифікація»? Які сучасні тенденції спостерігаються щодо застосовування цього явища щодо цивільного та господарського законодавства?

Ключові терміни:

Господарська діяльність, підприємницька діяльність, господарське право як галузь права, господарське право як навчальна дисципліна, наука господарського права, господарські правовідносини, Господарський кодекс, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут, торговий звичай, звичай ділового обороту, правила Інкотермс, метод автономних приписів, метод координації, метод рекомендації, метод владних приписів.

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте закон як джерело господарського права. У чому проявляється пріоритет Господарського кодексу України над іншими законодавчими актами в сфері господарювання. Наведіть приклади.

2. Проаналізуйте ст. ст. 1, 3 Господарського кодексу України. Визначте коло суспільних відносин, що складають предмет господарського права.

3. Сформулюйте власну позицію щодо обов'язковості ненормативних актів органів державної влади, що визначають загальні умови здійснення господарської діяльності: програми, концепції, доктрини, стратегії. Наведіть приклади таких актів.

4. Назвіть види підзаконних нормативно-правових актів в сфері господарювання та наведіть конкретні приклади.

5. Вирішіть тестові завдання:

5.1. Господарський кодекс України відповідно до Конституції України встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на?

1) множинності суб'єктів господарювання; 2) різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності; 3) унітарності суб'єктів господарювання; 4) складності суб'єктів господарювання.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Господарські та підприємницькі відносини в економіці України та їх правове забезпечення.

2. Теоретико-правове дослідження правової інтеграції України до Європейського Союзу.

3. Сучасні проблеми господарського права та перспективи їх вирішення.

4. Роль та значення господарського права в системі права України.

5. Загальні принципи господарювання.

6. Доктринальні підходи до визначення господарського права як самостійної галузі права як самостійної галузі права.

7. Шляхи розвитку законодавства України про підприємницьку діяльність.

8. Колізії в законодавстві України про підприємницьку діяльність.

9. Проблеми кодифікації господарського законодавства України.

10. Діловий звичай як джерело господарського права.

11. Методологія тлумачення господарсько-правових актів.

12. Конституційне регулювання відносин у сфері господарювання.

13. Рекодифікація цивільного права та відмова від Господарського кодексу України: проблеми та перспективи.

Реферування статей:

1. Малолітнева В. Підвищення ролі наукових правових досліджень у модернізації господарського законодавства. *Майбутнє науки в обрях права: збірник наукових статей. Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених* (м. Київ, 5.12. 2018 р.). Київ: Інститут держави і права імені В. Корецького НАН України, 2018. С. 43-46.

2. Бобкова А.Г. Щодо координації господарсько-правових досліджень та впровадження результатів. *Актуальні проблеми господарського права і господарського процесу: матеріали круглого столу* (м. Київ, 9.11.2018 р.). Київ: Видавництво «Ліра-К», 2018. С. 20-23.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
5. Бакалінська О.О. Саморегулювання господарської діяльності в сучасній парадигмі змін. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019 р.). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 50-53.
6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
7. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини: монографія. К.: Видавничий дім «Слово», 2008. 512 с.
8. Віхров О.П. Організаційно-господарські зобов'язання з контролю (нагляду) за господарською діяльністю. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28524/15-Vikhrov.pdf?sequence=1>
9. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
10. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
11. Знаменский Г. Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды : сб. науч. трудов / Г. Л. Знаменский. – К. : Юринком Интер, 2012. 348 с. *Вісник ІСПД НАН України*. 2011. № С. 77-82.
12. Ілларіонов О.Ю. Інструментарій господарського законодавства. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019 р.). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 98-100.
13. Карчевський К. А. Проблеми визначення змісту господарського (підприємницького) права, як галузі права та навчальної дисципліни. *Проблеми господарського права і методика його викладання*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 12–13 трав. 2006 р.). Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2006. С. 59–66.
14. Лукач І.В., Поєдинок В.В. Рекодифікація господарського законодавства України: пошук концепції. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019 р.). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 121-123.
15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
16. Петров Є. В. Господарське право та його складові елементи. *Актуальні проблеми правовідносин в приватній сфері*: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова, м. Харків, 23 груд. 2011 р. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Х.: Юрайт, 2012. С. 40-44.

17. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА – УЧАСНИКІВ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год.)

Основою правового регулювання господарського права є певні відносини за участю особливих учасників – учасників господарських відносин чи суб'єктів господарського права. Їх статус розкривається через сукупність правових, економічних, організаційних ознак, що дозволяють виділити таких учасників з-поміж інших суб'єктів правовідносин. Тому, вивчаючи матеріал вказаної теми студентам необхідно з'ясувати та визначити співвідношення та зміст понять «учасники відносин у сфері господарювання», «суб'єкти господарського права», «суб'єкти господарювання». Для розуміння вказаних понять необхідно дослідити ключову ознаку, яка характеризує правовий статус суб'єкта господарського права – господарську компетенцію (господарську правосуб'єктність).

Серед учасників господарських відносин окрему увагу необхідно приділити суб'єктам господарювання, що складають найбільшу і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права. Оскільки в економіці України створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм, то законодавство передбачає загальний і спеціальний порядок їх створення, на що необхідно звернути увагу при підготовці до семінарського заняття.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття та ознаки учасників господарських правовідносин. Співвідношення категорій «учасник господарських відносин», «суб'єкт господарського права», «суб'єкт господарювання».
2. Види суб'єктів господарського права.
3. Правова характеристика суб'єктів господарювання: поняття, ознаки, види.
4. Особливості утворення та припинення суб'єктів господарювання.
5. Установчі документи та державна реєстрація суб'єктів господарювання.
6. Особливості правового статусу органів державної влади та органів місцевого самоврядування як учасників господарських відносин.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть та поясніть ознаки суб'єкта господарювання?
2. Поясніть значення організаційно-правової форми для юридичної особи – суб'єкта господарювання?
3. Наведіть приклади суб'єктів господарювання державного сектора економіки?
4. Охарактеризуйте особливості правового статусу споживача як учасника господарських правовідносин?
5. Наведіть приклади установчих документів суб'єктів господарювання та розкрийте їх зміст?
6. Назвіть та поясніть етапи державної реєстрації суб'єкта господарювання?
7. Назвіть види установчих документів суб'єктів господарювання та приклади суб'єктів господарювання, які діють на підставі названих установчих документів?

8. Охарактеризуйте мету запровадження українським законодавством Модельного статуту та назвіть види суб'єктів господарювання щодо яких є розроблений Модельний статут?

Ключові терміни:

Учасник господарських відносин, суб'єкт господарського права, суб'єкт господарювання, господарська правосуб'єктність, господарська компетенція, споживач, державна реєстрація, припинення суб'єкта господарювання, ліквідація суб'єкта господарювання, реорганізація суб'єкта господарювання, злиття, приєднання, поділ, виділ, юридична особа, фізична особа – підприємець, фіктивне підприємництво, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут.

Практичні завдання:

1. Здійсніть аналіз та узагальнення практики розгляду судами спорів, пов'язаних з оспорюванням відмови органу державної реєстрації факту реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

2. У лютому 2017 року державний реєстратор відмовив у реєстрації в якості фізичних осіб – підприємців: 17-річному громадянину України, 24-річному громадянину Польщі та 18-річній особі без громадянства, посилаючись на те, що згідно з чинним законодавством України ці особи не вправі займатися підприємницькою діяльністю. Чи правомірні дії державного реєстратора? Відповідь поясніть. Складіть схему дій заінтересованого суб'єкта для державної реєстрації його як фізичної особи – підприємця.

3. До кого із перелічених суб'єктів господарювання не застосовуються положення Кодексу України з процедур банкрутства?

1) до індивідуальних підприємців; 2) до фермерських господарств; 3) до казенних підприємств; 4) виробничих кооперативів.

4. Доповніть норму закону. Суб'єкт господарювання може створюватися та діяти на підставі _____, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом?

1) типового статуту; 2) статутного договору; 3) модельного положення; 4) модельного статуту.

5. Державне свідоцтво, яке засвідчує право суб'єкта господарювання на особливий порядок оподаткування відповідно до закону – це: 1) ліцензія; 2) торговий патент; 3) спеціальний торговий патент; 4) дозвіл.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Легалізація суб'єктів господарської діяльності: поняття, ознаки, етапи.
2. Підстави для відмови у проведенні державної реєстрації суб'єкта господарювання.
3. Ліцензування господарської діяльності та її особливості.
4. Особливості процедури патентування суб'єкта господарювання.
5. Установчі документи суб'єктів господарювання.
6. Особливості правового становища філій та представництв господарюючого суб'єкта.
7. Установчі документи відокремлених структурних підрозділів.
8. Юридична відповідальність фізичної особи – підприємця.
9. Особливості правового статусу фізичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності.
10. Співвідношення понять «суб'єкт господарювання» і «учасник господарських відносин».

Реферування статей:

1. Зеліско А.В. Модельний статут юридичної особи приватного права: деякі аспекти впровадження у законодавство. *Держава і право*. Випуск 56. С. 251-255. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64451/47-Zalisko.pdf?sequence=1>

2. Новохацька М.Ю. Юридичні аспекти припинення суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Серія ПРАВО. Випуск 37. Том 2. С. 69-73.

3. Цюра В.В. Правова природа представницьких повноважень органів і посадових осіб юридичної особи. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 2 (11). С. 54-58.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

6. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України № 367 від 27.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2019-п#n37>

7. Модельний статут товариства з обмеженою відповідальністю: Постанова Кабінету Міністрів України № 367 від 27.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2019-п#n37>

8. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

9. Боліла Р. Неприбуткові установи та організації. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 21. С. 11-23.

10. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

11. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

12. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.

13. Квасніцька О.О. Державна реєстрація суб'єктів господарювання як інститут господарського права. *Юридичний вісник*. № 3. 2007. С. 34-38.

14. Кочин В. Саморегульована організація: поняття та ознаки. *Юридична Україна*. 2014. № 9. С. 35-40.

15. Кравець Н. І. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття малого та середнього підприємництва. *Право України*. 2013. № 7. С. 326-332.

16. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

17. Опришко Д. І. Установчі документи юридичної особи як критерії поділу господарських об'єднань на договірні та статутні об'єднання підприємств. *Право України*. 2013. № 3-4. С. 430-434.

18. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

19. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

20. Яновицька А.В. Статут і модельний статут як установчі документи суб'єктів господарювання – юридичних осіб. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2016. № 3. С. 116-123. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/03_2016/16javguo.pdf

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

ТЕМА: ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ

(2 год.)

Домінуюче місце серед суб'єктів господарювання належить підприємствам. Законодавчий інститут підприємства як суб'єкта господарювання є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Тому при підготовці до семінарського заняття студентам необхідно звернути увагу на поняття та ознаки підприємства, які розкривають його сутність, з'ясувати, які на сьогодні існують види, організаційно-правові форми і категорії підприємств, розкрити особливості створення та функціонування окремих видів підприємств, розкрити майнову основу їх господарювання. Складність вивчення даної теми полягає в тому, що сьогодні існує подвійність правового регулювання інституту підприємства за нормами Цивільного Кодексу України та нормами Господарського Кодексу України, на що слід звернути особливу увагу при вивченні теми.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття та ознаки підприємства, його основні цілі та види.
2. Організаційна структура підприємства, особливості його управління майнова основа діяльності.
3. Правове становище підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства).
4. Загальні засади правового статусу підприємств комунальної форми власності (поняття, особливості створення та діяльності). Спільні комунальні підприємства.
5. Підприємства колективної власності: поняття, види, особливості.
6. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Фермерське господарство.
7. Особливості правового становища інших видів підприємств (інноваційні підприємства, асоційовані підприємства, підприємства за участю іноземного інвестора).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення поняття підприємства за нормами Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України? Як вони співвідносяться між собою?

2. Назвіть види підприємств залежно від форм власності, передбачених в Господарському Кодексі України.

3. Розкрийте спільні та відмінні риси між комунальним та державним підприємством.

4. Що таке унітарне підприємство? Наведіть приклади унітарних підприємств? Назвіть особливості утворення унітарних підприємств?

5. Дайте визначення корпоративного підприємства та назвіть приклади таких підприємств? Поясніть особливості використання терміну «корпорація» згідно цивілістичних підходів та господарсько-правових підходів.

6. У яких випадках може створюватися казенне підприємство? Хто може виступати ініціатором створення казенного підприємства?

7. Які підприємства є іноземними підприємствами та підприємствами з іноземними інвестиціями? Дайте визначення іноземної інвестиції.

8. Назвіть особливості господарської діяльності державних комерційних підприємств?

9. Поясніть мету створення спільних комунальних підприємств?

10. Які особливості створення та діяльності характерні для дочірнього підприємства?

Ключові терміни:

Підприємництво, підприємство, приватне підприємство, державне підприємство, комунальне підприємство, спільне комунальне підприємство, колективне підприємство, комерційне підприємство, казенне підприємство, унітарне підприємство, корпоративне підприємство, дочірнє підприємство, асоційоване підприємство, виробничий кооператив, споживчий кооператив, обслуговуючий кооператив, фермерське господарство, іноземне підприємство, підприємство з іноземними інвестиціями, інноваційне підприємство.

Практичні завдання:

1. Розробіть статут державного підприємства та розкрийте особливості затвердження статуту такого підприємства.

2. Складіть схему дій по створенню підприємства з іноземною інвестицією. Поясніть можливі форми здійснення іноземних інвестицій.

3. У 2017 році акціонерне товариство «Оріон» створило дочірнє підприємство «Орхідея». Згідно статуту вищим органом управління дочірнього підприємства «Орхідея» є власник, а саме акціонерне товариство «Оріон». У 2019 році акціонерне товариство «Оріон» було визнано банкрутом у встановленому законом порядку. В ході проведення ліквідаційної процедури було здійснено звернення стягнення на частину майна дочірнього підприємства «Орхідея», пропорційну частці АТ «Оріон» у статутному капіталі дочірнього підприємства.

Чи є рішення про звернення стягнення на майно дочірнього підприємства правомірним? Які наслідки настають для дочірньої компанії у випадку визнання материнської компанії банкрутом? Як здійснюватиметься управління дочірнім підприємством у випадку визнання АТ банкрутом? Які нормативно-правові акти передбачають звернення стягнення на частину майна юридичної особи за боргами учасника?

4. Вирішіть тестові завдання.

4.1. До корпоративних підприємств не належать?

1) державні підприємства; 2) кооперативні підприємства; 3) підприємства, що створюються у формі господарського товариства; 4) підприємства, засновані на приватній власності двох або більше осіб.

4.2. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства корпоративні та?

1) комерційні; 2) унітарні; 3) ординарні; 4) кооперативні.

4.3. Підприємство, яке створюється у галузях народного господарства, в яких за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів є?

1) орендне підприємство; 2) комунальне підприємство; 3) казенне підприємство; 4) приватне підприємство.

4.4. Підприємство, створене відповідно до вимог Господарського кодексу, визнається підприємством з іноземними інвестиціями, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить?

1) не менше 5 відсотків; 2) 100 відсотків; 3) не менше 10 відсотків; 4) 50 відсотків.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Правовий режим майна державних унітарних підприємств.
2. Відокремлені підрозділи підприємства як учасники господарського обороту.
3. Окремі проблеми адаптації правового статусу юридичних осіб, заснованих державою до стандартів Європейського Союзу.
4. Правовий статус комунальних підприємств в Україні.
5. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва.
6. Правове становище підприємств громадських і релігійних організацій.
7. Правовий статус та порядок управління казенного підприємства.
8. Порядок здійснення реєстрації представництв іноземних підприємств на території України.

Реферування статей:

1. Горелова Н.С. Щодо правового регулювання соціального підприємництва в Україні. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 75-77.

2. Князьков В. Шляхи вдосконалення правового регулювання надання державної фінансової підтримки суб'єктам підприємництва в Україні. Підприємство, господарство і право. 2016. № 12. С. 183-189.

3. Гичун М.Д. Деякі аспекти банкрутства державних підприємств: *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 71-73.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05. 1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
8. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
9. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
12. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
13. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
14. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
15. Борисова В.І. Релігійна організація – функціональний вид непідприємницьких організацій. *Приватне право*. 2013. № 2. С. 121-129.
16. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
17. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
18. Винар Л.В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Л., 2006. 19 с.
19. Винар Л.В. Способи створення юридичних осіб, заснованих державою. *Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні*: Матеріали 5-ї Регіональної міжвузівської наукової конференції (Івано-Франківськ, 16 квітня 2004 року). Івано-Франківськ. 2004. С. 72– 75.
20. Галіахметов І. Концептуальні положення про підприємства в умовах розвитку цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 9. С. 32-39.
21. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несинової. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
22. Зеліско А. Правовий статус фермерських господарств як юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2010. № 5. С. 143-149.
23. Зеліско А. В. Система організаційно-правових форм кооперативів: проблеми адаптації до законодавства ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 3. С. 14-18.
24. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.

25. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.

26. Зеліско А.В. Подвійність правового регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права в Україні. *Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у XXI столітті*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 30-31 січня 2015 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2015. № 3. С. 48-51.

27. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р). К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.

28. Манзюк В.В. Правовий режим майна інноваційного підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2008. № 9. С. 44-52.

29. Манзюк В.В. Правове забезпечення залучення інвестицій у сферу комунального господарства міста. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35, частина 1. С. 65-70.

30. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328 с

31. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

32. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ. ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

(2 год).

Визначальними серед комерційних юридичних осіб у сфері підприємництва є господарські товариства, що мають найбільшу значимість і дають велику можливість прояву ініціативи. Поширеність господарських товариств спричинило відокремлення як комплексного правового інституту корпоративного права, норми якого регулюють приватноправові та публічно правові відносини, які складаються у зв'язку з утворенням, діяльністю, ліквідацією господарських товариств, включаючи відносини внутрішньо фірмового характеру. Тому освоєння знань про господарські товариства є надзвичайно важливим для вивчення господарського права загалом, оскільки господарські товариства є основними учасниками господарської діяльності за сучасних умов здійснення господарської діяльності.

При вивченні даної теми студентам основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України в частині регулювання правового статусу господарських товариств, на положення Закону України «Про господарські товариства» з приводу різних видів господарських товариств та Закону України «Про акціонерні товариства», нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Історичні передумови становлення господарських товариств у світі та Україні.

2. Поняття, ознаки, види господарських товариств. Установчі документи господарських товариств. Права та обов'язки учасників господарського товариства.

3. Загальна характеристика акціонерного товариства (органи управління акціонерним товариством, правовий режим та джерела формування майна акціонерного товариства, правовий режим дивідендів та акцій).

4. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариства з обмеженою відповідальністю.

5. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю.

6. Правова характеристика повних товариств.

7. Правова характеристика командитних товариств.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Який порядок формування майнової бази господарського товариства?

2. Які є види акціонерних товариств? В чому полягають їх особливості?

3. Назвіть мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства?

4. Назвіть органи управління акціонерного товариства та розкрийте їх компетенцію?

5. У чому схожість та відмінність акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю?

6. У чому схожість та відмінність повного та командитного товариства?

7. Назвіть види учасників командитного товариства та охарактеризуйте особливості їх правового статусу?

8. Поясніть передумови прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та назвіть новели у правовому статусі товариства з обмеженою відповідальністю.

9. Розкрийте значення та особливості діяльності наглядової ради у товаристві з обмеженою відповідальністю?

Ключові терміни:

Товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, акція, дивіденди, проста акція, привілейована акція, іменна акція, акція на пред'явника, кумулятивне голосування, лістинг, конвертація, командитне товариство, повне товариство, статутний капітал, резервний капітал, власний капітал, установчі збори, бездокументарна форма акцій, лістинг, депозитарій, емітент, засновники, учасники, прибуток товариства, частина активів при ліквідації, участь в управлінні справами товариства, статут, засновницький договір.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю органів управління в різних видах господарських товариств.

2. Складіть порівняльну таблицю статутних фондів різних видів господарських товариств.

3. Дві особи – юридична та фізична – уклали установчий договір про заснування публічного акціонерного товариства і здійснили необхідні для проведення підписки на акції дії: зареєстрували в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку інформацію про підписку на акції, опублікували відповідне оголошення про проведення підписки і провели останню. Однак після закінчення строку підписки виявилось, що підпискою покрито лише 57 % запропонованих акцій.

Які наслідки таких результатів підписки? Чи можна продовжити термін підписки?

4. Громадяни А., Б., С. уклали між собою засновницький договір про створення акціонерного товариства, визначивши в ньому систему органів управління товариством, розмір

статутного капіталу товариства, умови про категорії акцій, що випускаються товариством. Чи відповідає законодавству форма та зміст такого договору? Якщо ні, то вкажіть в якій формі укладається такий договір та які відомості повинен містити? Чи є такий документ установчим документом товариства?

5. Громадянин О. звернувся до ПрАТ «Надія», акціонером якого він є із письмовим запитом щодо надання йому інформації, яка міститься у протоколі загальних зборів товариства. Громадянин О. очікував на відповідь два місяці, однак правління ПрАТ відповіді на запит не надало. Які дії повинен вчинити громадянин О., щоб отримати необхідну інформацію. Який орган уповноважений надавати таку інформацію акціонерам та заінтересованим особам? Відповідь обгрунтуйте.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Порівняльно-правова характеристика акціонерного товариства за нормами Господарського та Цивільного Кодексів України.

2. Історія становлення господарських товариств в Україні та за кордоном.

3. Особливості правового становища акціонерних товариств згідно Закону України «Про акціонерні товариства».

4. Правова природа, склад, зміст установчих документів акціонерних товариств.

5. Функції установчого договору в акціонерних товариствах.

6. Відмінності правового статусу публічних та приватних акціонерних товариств.

7. Правове регулювання додаткового випуску акцій в акціонерному товаристві.

8. Контролюючі органи товариства з обмеженою відповідальністю та їх правовий статус.

9. Поняття і сутність повного і командитного господарських товариств.

Реферування статей:

1. Зеліско А.В. Окремі тенденції уніфікації правового регулювання статусу господарських товариств. *Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування): матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції*. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. С. 156-159.

2. Кулаков В. Окремі питання проведення реорганізації товариства з обмеженою відповідальністю. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 5-9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/2.pdf>

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

6. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 №13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення 23.10.2019).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 52. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1984-19> (дата звернення 23.10.2019).
8. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Беляневич О.А., Мягкий А.В. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.
11. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин. Корпоративне право України: підручник. За заг. ред. В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
12. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
13. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
14. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.
15. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.
16. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р)*. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.
17. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія /Васильєва В.А. та ін.; Івано-Франківськ, Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2017. 612 с.
18. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328с
19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
20. Сіщук Л.В. Реорганізація юридичних осіб: теоретико-правові аспекти. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 32-36.
21. Смітюх А.В. Щодо правової природи частки у статутному капіталі господарського товариства. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 89-94.
22. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
23. Федорченко Н.В. Корпоративне законодавство України: адаптація до права Європейського Союзу. *Адаптація корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-*

Франківськ, 30 вересня-1 перше жовтня 2016 року). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. С. 254-257.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.
ТЕМА: ПРАВОВИЙ СТАТУС КООПЕРАТИВІВ

(2 год).

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується різноманітністю організаційно-правових форм господарювання, серед яких окреме місце займають кооперативи (виробничі, обслуговуючі, споживчі). Вони є частиною єдиного економічного комплексу країни нарівні з іншими учасниками господарських відносин та згідно норм господарського законодавства належать до підприємств колективної форми власності. Водночас, саме виокремлення колективної форми власності на рівні Господарського кодексу України сприймається неоднозначно в доктрині приватного права. Відтак, виокремлення кооперативів за вказаною ознакою є доволі дискусійним, на що необхідно звернути увагу при вивченні студентами вказаної теми. Кооперативи подібні за своїми ознаками до інших суб'єктів господарювання, зокрема, товариств з обмеженою відповідальністю та повних товариств, разом з тим, мають й ознаки, які дозволять визначати їх як самостійні суб'єкти господарювання.

При вивченні даної теми основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України, Закону України «Про кооперацію» з приводу правового статусу кооперативу, розглянути ознаки кооперативу як суб'єкта господарювання та як юридичної особи приватного права. Окремо слід дослідити особливості створення та припинення діяльності кооперативів, формування специфічних фондів кооперативу (пайовий фонд, неподільний фонд тощо), розкриття особливостей системи органів управління кооперативом та їх компетенції, а також інші питання, пов'язані з його господарською діяльністю.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття кооперації та її ознаки.
2. Теоретико-історичні передумови становлення кооперативу як самостійного суб'єкта господарювання.
3. Поняття, ознаки, правова основа діяльності кооперативу. Види кооперативів.
4. Поняття виробничого кооперативу. Співвідношення норм Господарського та Цивільного кодексів про виробничий кооператив.
5. Принципи та порядок створення виробничого кооперативу. Фонди виробничого кооперативу, їх значення та особливості формування.
6. Система органів управління виробничим кооперативом та їх компетенція.
7. Особливості господарської діяльності виробничого кооперативу.
8. Підприємства споживчої кооперації: поняття, ознаки, особливості правового становища.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть систему нормативно-правових актів, які регламентують правовий статус кооперативів в Україні?
2. Назвіть шляхи адаптації вітчизняного законодавства в сфері кооперативів до законодавства Європейського Союзу?
3. У чому полягає особливість неподільного фонду виробничого кооперативу?
4. З якого віку особа може вступити до кооперативу та за дотримання яких умов?

5. Чи можуть члени обслуговуючого кооперативу надавати послуги особам, які не є членами кооперативу? Якщо так, то за яких умов?

6. У якому випадку у виробничому кооперативу створюється спостережна рада?

7. Розкрийте особливості припинення кооперативу як суб'єкта господарювання?

Ключові терміни:

Товариство, підприємство колективної форми власності, кооперація, кооператив, виробничий кооператив, обслуговуючий кооператив, споживчий кооператив, пай, неподільний фонд, пайовий фонд, резервний фонд, вступний внесок, членський внесок, цільовий внесок, сільськогосподарський виробничий кооператив, асоційовані члени кооперативу, принципи кооперації.

Практичні завдання:

1. При розробці статуту виробничого кооперативу більшістю засновників було прийнято рішення про створення в кооперативі неподільного фонду і визначений його розмір. В статуті було передбачено, що до моменту реєстрації кооперативу члени кооперативу зобов'язані внести не менше п'яти відсотків пайового внеску, а іншу частину - на протязі двох років з моменту реєстрації кооперативу. Також, було передбачено, що на випадок смерті члена кооперативу спадкоємці не мають права вступу до кооперативу, їм лише виплачується вартість внесеного паю.

Ознайомившись з протоколом загальних зборів, орган державної реєстрації відмовив в реєстрації цьому кооперативу. Чи правомірна відмова в реєстрації кооперативу? Відповідь поясніть.

2. Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж: 1) 2 особи; 2) 3 особи; 3) 10 осіб; 4) 5 осіб.

3. Вищим органом управління кооперативом є: 1) ревізійна комісія; 2) загальні збори; 3) виконавчий директор; 4) правління.

4. Майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки – це: 1) пай; 2) частка; 3) акція; 4) цільовий внесок; 5) дивіденди.

5. Чотири особи домовилися між собою про утворення виробничого кооперативу з можливістю прийняття до його складу інших учасників. При цьому засновники кооперативу в його статуті встановили додаткові вимоги до учасників кооперативу та правління кооперативу щодо громадянства, постійного проживання на території України, наявності профільної освіти, пов'язаної зі специфікою діяльності кооперативу, віком та статтю. Проаналізуйте наведену ситуацію?

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Кооператив як підприємство колективної власності.
2. Правове становище виробничих кооперативів.
3. Правовий режим майна кооперативу.
4. Органи управління кооперативом.
5. Кооператив як форма організації господарської діяльності.
6. Поняття, особливості формування фондів кооперативу.

Реферування статей:

1. Зеліско А.В. Система організаційно-правових форм кооперативів: проблеми адаптації до законодавства ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 3. С. 14-18.

2. Єрмоленко В.М., Гафурова Т.Р. Деякі питання розвитку сільськогосподарської кооперації: *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 209-211.

3. Коверзнев В.О. Порівняльний аналіз членства в кооперативних організаціях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Серія ПРАВО. Випуск 39. Том 1. С. 85-88. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.39/part_1/22.pdf

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

5. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 № 2265- XII. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 30. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>

6. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997. № 39. Ст. 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>

7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

8. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

9. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

10. Загнітко О., Малига В. Правовий статус підприємств колективної власності. *Право України*. 2005. № 2. С. 43-47.

11. Зеліско А.В. Забезпечення системності у правовому регулюванні статусу обслуговуючих кооперативів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3 (11). С. 74-81. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik11_07.pdf

12. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.

13. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.

14. Зеліско А.В. Проблеми адаптації правового статусу кооперативів до законодавства ЄС. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Компаративістські читання». Київ, 2009. С. 118-122.

15. Зеліско А.В. Правовий статус споживчих товариств: монографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 184 с.

16. Зубатенко О. Деякі аспекти правового статусу кооперативу як учасника господарських відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9 (165). С. 80-82.

17. Зубатенко О. Правове забезпечення державної підтримки господарської діяльності кооперативів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10 (166). С. 141-144.

18. Коверзнев В.О. Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2012. 20 с.

19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: /О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

20. Похиленко І. Поняття виробничого кооперативу як організаційно-правової форми суб'єктів малого підприємництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 89-97.

21. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

ТЕМА: ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ОРГАНИ ГОСПОДАРСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

(2 год.)

З метою успішної діяльності підприємства прагнуть об'єднуватися в певні групи, які визначаються в теорії господарського права як господарські об'єднання, які слід відрізнити від господарських товариств, що є підприємствами, а не їх об'єднаннями. Тому при вивченні даної теми студентам необхідно звернути увагу на правову природу такого явища, як господарські об'єднання, виділити їх основні ознаки та особливості. Звернути увагу на норми Господарського Кодексу України, який вперше провів поділ об'єднань підприємств на види та організаційно-правові форми господарських об'єднань, розкрити особливості їх створення та функціонування, а також побудови відносин влади та підпорядкування чи автономного управління в межах таких об'єднань. При цьому необхідно мати на увазі відмінності у підходах до розуміння сутності категорії «корпорація», оскільки положення цивільного та господарського законодавства вкладають різний зміст у відповідне поняття.

Загалом, слід пам'ятати, що господарські об'єднання – це узагальнюючий термін, яким у науці господарського права і у актах господарського законодавства позначаються об'єднання суб'єктів господарювання.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття, ознаки, види об'єднань підприємств. Відмінність нормативних підходів до розуміння господарських об'єднань.

2. Правова характеристика окремих організаційно-правових форм об'єднань підприємств (асоціації, корпорації, концерни, консорціуми).

3. Правова характеристика державного (комунального) господарського об'єднання.

4. Поняття та ознаки асоційованого підприємства.

5. Поняття, ознаки, види холдингових компаній. Особливості створення, управління та діяльності холдингових компаній.

6. Проблеми вдосконалення правового статусу господарських об'єднань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, що здійснюють правове регулювання господарських об'єднань?

2. Які недоліки щодо суб'єктного складу господарських об'єднань містить чинне

законодавство?

3. Назвіть мету створення господарських об'єднань?

4. За якими класифікаційними критеріями поділяються господарські об'єднання?

5. Поясніть категорії «координаційні» та «субординаційні» відносини у господарських об'єднаннях?

6. Назвіть переваги та недоліки законодавчо встановлених господарських об'єднань?

7. Окресліть правовий статус учасника господарського об'єднання?

Ключові терміни:

Об'єднання підприємств, господарське об'єднання, асоціація, корпорація, консорціум, концерн, союз, спілка, проста залежність, вирішальна залежність, холдингова компанія, асоційоване підприємство, картель, пул, синдикат, корпоративний стратегічний альянс.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю органів управління в різних видах господарських об'єднань.

2. З'ясуйте питання створення, функціонування, ліквідації холдингових компаній. Хто може бути засновником холдингової компанії, що створюється в процесі корпоратизації та приватизації? Які документи подає засновник холдингової компанії і кому їх скерує?

3. Декілька підприємств, страхова компанія уклали Генеральний угоду про сумісну діяльність, згідно з умовами якого кожний з учасників втрачає статус юридичної особи, а також незалежність у здійсненні господарської діяльності. Крім того, ця угода регулювала питання назви такого об'єднання, кінцевої продукції, терміну дії. Чи є правомірним укладення такої угоди?

4. Тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо) є: 1) консорціум; 2) концерн; 3) промислова група; 4) асоціація.

5. Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації – це: 1) корпорація; 2) траст; 3) асоційоване підприємство; 4) кооператив.

6. Публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається _____ корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) – це: 1) холдингова компанія; 2) асоційоване підприємство; 3) промислово-фінансова група; 4) асоціація.

7. Державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, _____ відсотків акцій якого належать державі, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України: 1) 100; 2) 75; 3) 50; 4) 25.

8. Державна холдингова компанія – це холдингова компанія у формі акціонерного товариства, не менш як ___ відсотків акцій якого належить державі: 1) 100; 2) 75; 3) 51; 4) 50.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Холдингові компанії у сучасній економіці.

2. Непрозорість законодавства про статус суб'єктів господарювання: причини та наслідки.

3. Особливості правового статусу афілійованої особи.

4. Правові аспекти організації дочірніх підприємств.

5. Проблеми вдосконалення правового становища господарських об'єднань.

6. Правові засади встановлення контролю в холдинговій групі.
7. Правове становище неприбуткових організацій.
8. Органи, уповноважені управляти державним майном та їх правомочності.

Реферування статей:

1. Ясиновська О. Деякі аспекти відповідальності державних господарських об'єднань та підприємств-учасників за спільними зобов'язаннями. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 75-81. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/7/13.pdf>

2. Кравець І.М. Поняття та класифікація сучасних господарських систем. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (97). С. 71-76.

3. Рудяга І.М. Корпоратизація та приватизація активів Укрзалізниці: можлива модель холдингових відносин. *Економічна теорія та право*. 2016. № 2 (25). С. 216-229.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

6. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 34. Ст. 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>

7. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

8. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

9. Бейцун І. В. Об'єднання юридичних осіб в цивільному праві: порівняльно-правовий аналіз / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право». Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2006. 18 с.

10. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

11. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

12. Джурицький В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 224 с.

13. Гончарова І. Холдинг у країнах перехідної економіки як специфічне об'єднання підприємств. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 7. С. 13–15.

14. Грудницька С.М. Правовий статус об'єднань підприємств у промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. НАН України: Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк, 1997. 24 с.

15. Задохайло Д.В. Холдингові об'єднання як форма концентрації економічної влади: правові позиції. *Юрист України*. 2013. № 4. С. 50-57.

16. Ібрагімова Н.В. Правові аспекти створення холдингу. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-й річниці створення Донецького національного університету та 30-й річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (м. Вінниця, 14–15 травня 2015 р.) / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук А.Г. Бобкової; Донецький національний університет. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 158 – 161.

17. Ібрагімова Н.В. Холдинг як суб'єкт господарювання з особливим статусом. *Університетські наукові записки*. 2013. №3. С. 271-276.

18. Ібрагімова Н. Понятіе холдинга как участника отношений в сфере хозяйствования. «*Legea şiviată*» (*Respublica Moldova*). 2015. №5/4. С. 27-31.

19. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 240 с.

20. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 240 с.

21. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

22. Олійник Г.Ю. Формування холдингової системи управління галуззю залізничного транспорту України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 21-27.

23. Рудяга І.М. Холдингові відносини і корпоратизація активів Укрзалізниці. *Legea Si Viata. Martie* 2017. С. 109-112.

24. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

ТЕМА: ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год.)

На сучасному етапі правове регулювання майнових відносин у сфері господарювання зазнає впливу ряду чинників, до яких належать реформування форм власності, обмеження правових титулів закріплення майна за суб'єктами господарювання, обмеження господарської правосуб'єктності державних підприємств в частині розпорядження майна, дематеріалізація цінних паперів, реформування законодавства та відносин у сфері приватизації та оренди цілісних майнових комплексів державних та комунальних підприємств тощо. Перелічені та інші чинники впливають на особливості формування майна суб'єктів господарювання.

При вивченні вказаної теми та підготовці до семінарського заняття студентам необхідно з'ясувати, що розуміють під правовим режимом майна суб'єктів господарювання в теорії господарського права, структуру цього майна, порядок його набуття,

використання і вибуття з компетенції суб'єкта господарювання, порядок можливого звернення щодо нього стягнення кредиторів.

Основою правового режиму майна суб'єктів господарювання виступає право власності та речові права осіб, які не є власниками. Необхідно звернути увагу на такі характерні для господарського права інститути як право господарського відання та оперативного управління, а також на інші речові права, передбачені цивільним законодавством, зокрема, право володіння, право користування. Крім того, особливу увагу при підготовці вказаної теми необхідно звернути на особливості використання природних ресурсів у сфері господарювання та прав інтелектуальної власності.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Сучасні тенденції регулювання майнових відносин у сфері господарювання.
2. Поняття правового режиму майна суб'єктів господарювання та його характеристика.
3. Правова характеристика права власності як основного речового права у сфері господарювання.
4. Право господарського відання та оперативного управління: поняття, особливості, відмінності у правовому режимі. Інші речові права суб'єктів господарювання (право довірчої власності, право користування).
5. Майно суб'єктів господарювання: поняття, склад (види), порядок формування, вартісна оцінка.
6. Характеристика основних фондів, оборотних засобів, спеціальних фондів, обігових коштів та резервів суб'єкта господарювання.
7. Прибуток (збиток) підприємця як основний узагальнюючий показник фінансових результатів його господарської діяльності.
8. Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання.
9. Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності: основні положення.
10. Правові засади приватизації державного та комунального майна.
11. Цінні папери у сфері господарювання.
12. Основні способи захисту речових прав суб'єктів господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте існуючі у доктрині концепції реформування державної власності (ліквідаційна концепція, комерційна)?
2. У чому Ви вбачаєте потребу формування в господарському праві та законодавстві конструкцій «право оперативного управління» та «право господарського відання»?
3. Які Ви можете назвати принципи формування комунальної власності у сучасних умовах?
4. Охарактеризуйте дискусійність поняття «право колективної власності»?
5. Охарактеризуйте інститути права довірчої власності та довірчого управління майном та наведіть приклади їх практичного застосування?
6. Порівняйте терміни «приватизація» та «роздержавлення». Наведіть позитивні наслідки та проблемні аспекти процедури приватизації?
7. Що входить до складу майна суб'єктів господарювання?
8. Дайте власне розуміння поняття «товару». Назвіть нормативно-правові акти, у яких використовується поняття «товару».
9. Що у законодавстві та теорії розуміють під поняттям «нематеріальні активи»?

10. Наведіть підстави вибуття майна з володіння суб'єкта господарювання?

Ключові терміни:

Майно, правовий режим майна, нематеріальні активи, основні засоби (фонди), оборотні засоби, товари, кошти, вироблена продукція, послуги, цінні папери, нематеріальні активи, дивіденди, капіталовкладення, дотації, право власності, володіння, користування, розпорядження, право оперативного управління, право господарського відання, право довірчої власності, довірче управління майном, корпоративні права, право приватної власності, право комунальної власності, право спільної комунальної власності, право державної власності, право колективної власності, приватизація, фінансові документи.

Практичні завдання:

1. Назвіть перелік органів, які уповноважені управляти державним майном та розкрийте їх компетенцію.

2. Складіть схему джерел формування майна суб'єкта господарювання.

3. До майна Івано-Франківського державного вищого навчального закладу входить незавершене будівництво спортивного комплексу по вул. Набережній. Будівельна компанія ПАТ «ДляВасбуд» запропонувала керівництву вищого навчального закладу укласти договір міни (бартеру). Умовами такого договору є обмін незавершеного будівництва на певну кількість квартир для професорсько-викладацького складу навчального закладу в будинку, який будівельна компанія збудує за свої кошти на протязі трьох років з моменту укладення договору міни. Ректор учбового закладу звернувся до відповідного фахівця із запитанням, чи відповідає вимогам законодавства такий договір. Проаналізуйте ситуацію та надайте професійну консультацію?

4. У січні 2018 року Міністерство промислової політики України прийняло рішення про виділення з підвідомчого йому казенного підприємства «Укрспецтранс» іншого підприємства. Казенне підприємство «Укрспецтранс» включено до списку підприємств, які не підлягають приватизації. Чи відповідає законодавству таке рішення? Відповідь обґрунтуйте?

5. Знайдіть хибне твердження. Суб'єкт господарювання, здійснюючи господарську діяльність, зобов'язаний: 1) використовувати природні ресурси відповідно до цільового призначення, визначеного при їх наданні (придбанні) для використання у господарській діяльності; 2) ефективно і економно використовувати природні ресурси; 3) здійснювати заходи щодо своєчасного відтворення і запобігання псуванню природних ресурсів; 4) здійснювати господарську діяльність, порушуючи права інших власників та користувачів природних ресурсів, якщо вони заважають реалізації планів суб'єкта господарювання.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Порядок приватизації державного майна.
2. Поняття та загальні засади здійснення корпоративних прав.
3. Правовий режим цінних паперів у сфері господарювання.
4. Правова охорона знаків для товарів і послуг в Україні.

Реферування статей:

1. Бахур О.В. Щодо поняття порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності у сфері господарювання. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ ВІНДРУК, 2019. С. 53-56.

2. Філонова Ю.М. До питання про визначення належного способу захисту речових прав на чуже майно. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права*,

присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 281-285.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
6. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Архангельський Ю. Про ефективність приватизації в Україні. *Економіка України*. 2008. № 9. С. 86-91.
11. Борисенко А.О. Приватизація державного майна України, як спосіб набуття права власності. *Юридична наука та правоохоронна діяльність*. 2006. № 7. С. 20-23.
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
13. Глущенко Є. Співвідношення понять «цілісний майновий комплекс» та «майновий комплекс» у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 13-17.
14. Гузь Є. В. Майнові відносини та їх характерні ознаки. *Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання*. 2013. № 12. С. 112–118.
15. Майданик Р. Речове право: підручник. Київ: Алерта, 2019. 1102 с.
16. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2019. 20 с.
17. Погрібний Д.І. Деякі питання розмежування понять «реприватизація», «деприватизація» та «визначення приватизації недійсною». *Держава і право*. 2007. № 38. С. 395–399.

18. Подоляк А. Захист прав на чуже майно у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 45-52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/9.pdf>
19. Селіванова І. Використання державного майна в господарській діяльності. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2012. № 1. С. 227-233.
20. Труш І.В. Правовий режим майна комунального унітарного підприємства. *Економіка та право*. 2012. № 2. С. 173-178.
21. Туркот О.А. Рурак В.С. Щодо поняття й ознак майнових відносин в акціонерному товаристві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 88-96. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/01_2018/13.pdf
22. Харитонova О.І. Право господарського відання та право оперативного управління: проблемні питання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 38. С. 245–249.
23. Харченко Г.Г. Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 506 с.
24. Харченко Г.Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 73-78. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>
25. Шахназарян К.Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2017. 20 с.
26. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
27. Чубарева Ю.О. Право господарського відання та оперативного управління як речові права юридичних осіб. *Тенденції та пріоритети реформування законодавства України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 2-3 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 112 с.
28. Яремова І. В. Момент виникнення права власності на цінні папери. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 223–227.

Модуль 2.

Господарські зобов'язання та договори.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8.

ТЕМА: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год.)

Зобов'язальні правовідносини виступають складовою частиною системи господарських правовідносин і є однією з передумов господарської діяльності. Господарське право України регулює майново-господарські та інші відносини суб'єктів господарювання з іншими учасниками відносин у сфері господарювання завдяки застосуванню двох основних нормативно-правових категорій: договір та господарський договір. Тому, насамперед, необхідно з'ясувати співвідношення цих понять. Необхідно виокремити поняття та основні ознаки господарського зобов'язання та господарського договору, визначити їх види, підстави виникнення господарських зобов'язань, а також функції, які вони виконують в господарському обороті. Освоюючи відповідну тему, необхідно враховувати положення цивільного законодавства щодо правового регулювання господарських зобов'язань в частині, неврегульованій господарським законодавством.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття та підстави виникнення господарських зобов'язань.

2. Види зобов'язань (майново-господарські, організаційно-господарські, соціально-комунальні, публічні зобов'язання. Інші види зобов'язань).

3. Виконання господарських зобов'язань.

4. Засоби забезпечення виконання господарських зобов'язань.

5. Припинення господарських зобов'язань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Як співвідносяться між собою категорії «зобов'язання» та «договір»?

2. Наведіть приклади господарських зобов'язань, що виникають на підставі рішення суду?

3. Розкрийте ознаки організаційно-господарських зобов'язань?

4. Охарактеризуйте правила визначення місця виконання зобов'язання?

5. Перелічіть правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним?

Ключові терміни:

Зобов'язання, господарське зобов'язання, договір, господарський договір, підприємницький договір, майново-господарське зобов'язання, організаційно-господарське зобов'язання, соціально-комунальне зобов'язання, публічне зобов'язання, застава, завдаток, неустойка, притримання, гарантія, банківська гарантія, публічна гарантія.

Практичні завдання:

1. Складіть таблицю зобов'язань за різними класифікаційними критеріями.

2. Гр. Левченко, що зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності, придбав у магазині кавоварку «Інд». Через шість місяців проводка загорілася і кавоварка згоріла, пошкодивши при цьому в результаті виникнення пожежі частину меблів, на яких була розташована кавоварка. В результаті пожежі Левченку були заподіяні збитки в розмірі 4800 грн. Левченко звернувся до заводу-виробника з вимогою відшкодувати йому понесені збитки. Завод відмовився задовольнити вимоги, посилаючись на те, що не перебуває з останнім у договірних відносинах, а тому не повинен відшкодувати Левченку понесені збитки. Яке зобов'язання виникло між сторонами та з яких підстав? Хто повинен відповідати за завдану шкоду? Як буде вирішено справу?

3. Під час розлучення подружжя Марківих, дружина вимагала включення в склад спільного сумісного майна, що підлягає розподілу, усього майна приватного підприємства «Основа», заснованого її чоловіком під час спільного подружнього життя. Мотивувала вона це тим, що в статутний капітал було внесено 120 000 гривень, які в свою чергу були їх спільною сумісною власністю. Чоловік проти цього заперечував, оскільки дружина участі в підприємницькій діяльності не брала, а тому може претендувати лише на половину від внеску в статутний фонд, тобто на 60 000 гривень. Дайте правову оцінку ситуації, що виникла. Які відносини виникають з умови даної задачі?

4. Зобов'язання суб'єкта господарювання, який відповідно до закону та своїх установчих документів повинен здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається на законних підставах, не має права відмовити у виконанні робіт, наданні послуг, продажу товару за наявності у нього такої можливості або надавати перевагу одному споживачеві перед іншими, крім випадків, передбачених законодавством – це?

1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.

5. Підставами виникнення господарських зобов'язань є?

1) закон або інший нормативно-правовий акт, що регулює господарську діяльність; 2) акт управління господарською діяльністю; 3) господарський договір; 4) всі відповіді є правильними.

6. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку є?

1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.

7. Зобов'язання суб'єктів господарювання за рішенням місцевої ради за рахунок своїх коштів відповідно до закону створювати спеціальні робочі місця для осіб з обмеженою працездатністю та організувати їх професійну підготовку є?

1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Іпотека підприємства як єдиного майнового комплексу.
2. Гарантія як спосіб забезпечення зобов'язань у міжнародному комерційному обороті.
3. Основні проблеми договірної права України.
4. Господарське договірне право – комплексний правовий інститут в системі права України.

5. Грошові зобов'язання учасників господарських відносин.

Реферування статей:

1. Коссак В.М. Іпотека як речове забезпечувальне право. *Дев'ять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С.143-146.

2. Бобкова А.Г., Парфенюк І.І. Щодо видів соціально-комунальних зобов'язань суб'єктів господарювання. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ ВІНДРУК, 2019. С. 61-63.

3. Гелич А.О., Костенко І.О. Ознаки державної гарантії як засобу забезпечення виконання господарських зобов'язань. *Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 лютого 2016 р.). Національний авіаційний університет. Т.П. Тернопіль: Вектор, 2016. С. 256-258. 332 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/17519/1/VI%20Міжнародної%20конференції=Том%202=верстка.pdf>

4. Луць В.В. Прострочення боржника і кредитора у договірному зобов'язанні: правові наслідки. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 13-16.

Список рекомендованих джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
4. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с
5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
7. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник К.: Юрінком-Інтер, 2008. 586 с.
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
9. Олійник О.С. Особливості правової природи державної гарантії в системі забезпечувальних засобів виконання господарських зобов'язань. *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2-3 грудня 2016 р.). Ч. 2. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація. 2016. С. 59-62.
10. Олійник О.С. Теоретико-правові підходи до питання класифікації засобів забезпечення виконання договірних зобов'язань. *Наукове періодичне видання Актуальні питання публічного та приватного права*. № 3 (14). 2016. С. 49-53.
11. Пушай В. І. Уступка вимоги і переведення боргу в цивільних правовідносинах (на матеріалах судової практики): монографія. Харків: Екограф, 2010. 180 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9.

ТЕМА: ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ (ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ФУНКЦІЇ, ДИНАМІКА)

(2 год.)

Важливою складовою системи господарських правовідносин і однією з передумов належної господарської діяльності є господарські договірні відносини, а тому договір є важливою складовою господарського права як галузі права, науки чи навчальної дисципліни. Сьогодні договір може розглядатися у різних ракурсах: як домовленість, як зобов'язання, як правовий документ, як правовий засіб. Кожен із зазначених підходів до розуміння договору є правильним і дозволяє розкрити вказаний правовий інститут з різних точок зору. В умовах ринкової економіки господарський договір слугує основним засобом організації та регуляції відносин у сфері господарювання. Як гнучкий правовий регулятор господарський договір дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгоджувати його з типізованими моделями господарських зв'язків того чи іншого виду в рамках існуючого правового режиму. Таким чином, необхідність належного освоєння студентами засадничих положень про господарський договір є безумовною. В межах підготовки теми необхідно визначити поняття господарського договору, виокремити основні ознаки господарського договору. З огляду на це найбільш важливими в контексті проблем господарського договірного права є розуміння його як домовленості, тобто, дій сторін, спрямованих на досягнення певного правового результату – виникнення господарського зобов'язання та як,

власне, зобов'язання, тобто, правовідношення, в якому управленій особі протистоїть конкретний зобов'язаний суб'єкт, і де праву однієї особи кореспондує обов'язок іншої.

В ході підготовки семінарського заняття необхідно навчитися правильно класифікувати види господарських договорів, проаналізувати функції, які вони виконують в господарському обороті.

Також необхідно звернути увагу на динаміку господарських договорів, а саме на особливості їх укладення, зміни та розірвання умов договору. Особливістю укладання господарських договорів є те, що єдиного порядку укладення господарського договору не існує. Тому студенти повинні розрізняти конкурентні та неконкурентні способи укладення господарських договорів, особливості укладення договорів, заснованих на державному замовленні чи на підставі рішення суду.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття та ознаки господарського договору. Функції господарського договору.
2. Класифікація господарських договорів.
3. Порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів.
4. Особливості укладення господарського договору у конкурентний спосіб.
5. Особливості укладення попередніх договорів, договорів на підставі державного замовлення та за рішенням суду.
6. Організаційно-господарські договори: поняття, ознаки, особливості укладення, зміни та розірвання.
7. Зміст та форма господарських договорів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Розкрийте рівні зв'язків господарського договірних права як системи норм?
2. Наведіть приклади обмеження свободи договору у сфері господарювання.
3. Поясніть значення терміну «норми-приписи» господарського договірних права, наведіть приклади таких норм-приписів?
4. Яким чином забезпечується стабільність господарських договірних відносин у сучасний період?
5. Охарактеризуйте переддоговірну стадію укладення господарських договорів?
6. У чому полягає практичне значення класифікації господарських договорів?
7. Назвіть випадки обов'язкового застосування конкурентних способів укладення господарських договорів із посиланням на конкретні законодавчі норм?
8. У якій формі укладаються договори в сфері господарювання? Чи є модифіковані форми господарських договорів?
9. Поясніть, як змінювалися підходи до розуміння правової природи господарського договору у законодавстві радянського періоду і у сучасний період розвитку українського законодавства?
10. Що розуміють під істотними, звичайними та випадковими умовами господарського договору?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, регулятивна функція договору, координаційна функція договору, контрольно-інформаційна функція договору, охоронна функція договору, функція планування, планований договір, регульований договір, попередній договір, генеральний договір, корегований договір, організаційний договір, торги, конкурс, аукціон, тендер, оферта, акцепт, протокол розбіжностей.

Практичні завдання:

1. 10 червня 2019 року ТОВ «Радіус» та АТ «Київбудком» уклали договір про розробку заходів щодо реалізації проекту по створенню дитячого навчального комплексу «Дошкільнята та школярі». Договором було передбачено обов'язок сторін сприяти виконанню запланованого проекту, для чого кожна з них взяла на себе обов'язки по збиранню необхідної інформації, визначенню своїх фінансових можливостей, залучення потенційних інвесторів, розробці проектів документів. Договором було передбачено обов'язок сторін чи їх представників не пізніше 10 серпня зустрітися для прийняття остаточного рішення по реалізації запланованого проекту. У тексті договору було передбачено пункт: «договір вважається попереднім та не накладає на його учасників ніяких юридичних обов'язків». Чи відповідає такий договір вимогам, що пред'являються до попередніх договорів? Відповідь поясніть.

2. Суб'єкт підприємницької діяльності Яремко І.С. уклав договір купівлі-продажу деревини з іноземним контрагентом – фірмою «Онотрейд». Договір було укладено англійською мовою, в ньому містилися преамбула із зазначенням повних назв та місцезнаходження контрагентів, предмет договору, кількість та якість товару, ціна товару в доларах США та порядок оплати товару. При цьому останнє застереження договору передбачало, що товар оплачується в грошовій одиниці Євро.

Дайте правовий аналіз ситуації. Назвіть нормативно-правові акти чи міжнародні договори, які регламентують порядок укладення договорів купівлі-продажу з іноземними контрагентами. Чи є належним перелік істотних умов вказаного договору? Чи може в зовнішньоекономічному договорі відрізнитися валюта ціни та валюта платежу (розрахунку)?

3. Громадянин Савкович О.С., будучи власником чотирикімнатної квартири на першому поверсі у центральній частині міста, отримав пропозицію укласти договір оренди з товариством з обмеженою відповідальністю «Репетитор». Проконсультуйте гром. Савковича з приводу наступних питань: які нормативно-правові акти регламентують відносини оренди житлових приміщень? Чи має право фізична особа здавати квартиру в оренду та одержувати орендну плату? Чи необхідно орендодавцю бути суб'єктом підприємницької діяльності?

4. Протягом скількох днів сторона, яка одержала протокол розбіжностей до договору зобов'язана розглянути його і вжити заходів до їх врегулювання?

1) 7 днів; 2) 20 днів; 3) 10 днів; 4) 30 днів.

5. За попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується укласти основний господарський договір: 1) не пізніше одного місяця з моменту укладення попереднього договору; 2) не пізніше трьох місяців з моменту укладення попереднього договору; 3) не пізніше шести місяців з моменту укладення попереднього договору; 4) не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору.

6. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити: 1) предмет, ціну; 2) ціну, строк; 3) предмет, строк; 4) предмет, ціну, строк.

7. Закінчіть правову норму. Угода сторін про наміри (протокол про наміри тощо): 1) визнається попереднім договором і породжує юридичні наслідки; 2) не визнається попереднім договором і не породжує юридичні наслідки; 3) визнається попереднім договором, але не породжує правові наслідки; 4) породжує юридичні наслідки.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Свобода укладання підприємницького договору.
2. Правові вимоги до змісту та форми господарського договору. 8
3. Особливості укладення попередніх договорів.

4. Особливості укладення господарських договорів за державним замовленням.
5. Поняття та класифікація підприємницьких договорів.
6. Новели в правовому регулюванні господарсько-правових договірних відносин.

Реферування статей:

1. Беляневич О.А. Проблеми обмеження договірної саморегуляції. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 5-9.

2. Пленюк М.Д. Договір як генеральний юридичний факт у приватному праві України. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 26-29.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Банасевич І.І. Споживчий та публічний договори: питання співвідношення. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 90-95.

6. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

7. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.

8. Бочкова І. І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України. *Форум права*. 2011. № 2. С. 111–115.

9. Венедіктова І. В. Реалізація охоронюваних законом інтересів у договірних правовідносинах. *Право України*. 2012. № 9. С. 78-84

10. Великанова М.М. Договір як джерело ризику. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. С. 15-18.

11. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

12. Гаврилішин А. П., Ошурко С.М. Загальні положення про господарські договори в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 24. Том 2. 2014. С. 144 – 147.

13. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

14. Замрига А. Господарське договірне право як правовий інститут. *Підприємництво, господарство і право*. 2017 № 12. С. 94-97.
15. Малишко В.М., Бородін Є.В. Поняття господарського договору: доктринальний аспект. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 115-118. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n2-31_2014/24.pdf
16. Мілаш В. С. Комерційний договір у господарському праві: теоретичні проблеми становлення та розвитку: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Х., 2008. 430 с.
17. Мілаш В. С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: монографія. Харків: Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. 440 с.
18. Мілаш В. С. Підприємницький комерційний договір – правова форма опосередкування ринкових відносин. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України*. 2005. № 1. С. 109-121.
19. Мілаш В. С. До питання про функції підприємницького комерційного договору. *Право України*. 2006. № 2. С. 50-54.
20. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.
21. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
22. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
23. Подоляк С. А. Господарський договір та його юридичні конструкції – недійсність, нікчемність, неукладеність – в сучасних умовах. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 146-150.
24. Попадинець Г.О. Господарський договір в системі господарського права. *Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право. Право.ua*. № 2. 2015. С. 136 – 141.
25. Чернега А.П. До поняття договору у сфері господарських відносин. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 197-201.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 10.

ТЕМА: ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год.)

Із зростанням ролі договору як універсальної та найдоцільнішої форми опосередкування ринкових відносин, безумовно, зростає увага й до окремих видів договірних конструкцій, за посередництвом яких в сучасних умовах врегульовані господарські правовідносини. Тому, аналізуючи вказану тему, необхідно розкрити правову природу окремих видів договорів у сфері господарювання, з'ясувати їх зміст, права та обов'язки сторін, а також особливості відповідальності сторін за порушення договірної дисципліни.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Правова характеристика договорів на оплатну реалізацію продукції (товарів): договір поставки в сфері господарювання; контрактація сільськогосподарської продукції; договір енергопостачання в сфері господарювання.
2. Правова характеристика договорів на передачу майна в тимчасове користування: оренда майна в сфері господарювання; лізинг.

3. Правове регулювання перевезення вантажів як вид господарської діяльності. Транспортні договори в сфері господарювання: поняття, зміст, особливості (договір перевезення вантажу; транспортна експедиція).

4. Правова характеристика договору підряду на капітальне будівництво.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Розрийте зміст договору фрахтування судна?
2. Охарактеризуйте особливості чартерного повітряного перевезення та назвіть нормативно-правову базу регулювання?
3. Назвіть істотні умови договору оренди?
4. Охарактеризуйте відповідальність сторін за договором поставки?
5. Визначте поняття та зміст договору лізингу? Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють лізингові відносини?
6. Розкрийте зміст поняття «генеральний підряд» у договірних відносинах?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, договір поставки, договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір міни, договір оренди, суборенда, договір лізингу, договір підряду на капітальне будівництво, субпідрядник, договір перевезення вантажу, договір транспортного експедирування, коносамент, транспортна накладна.

Практичні завдання:

1. Начальник депо «Львів» К. уклав договір купівлі-продажу, за яким депо зобов'язувалося передати електровіз підприємству залізничного транспорту загального користування Південної залізниці за договірною ціною, а підприємство зобов'язувалося прийняти електровіз і оплатити за ціною, щодо якої сторони дійшли згоди в договорі. Начальник юридичної служби Львівської залізниці, виявивши даний договір, звернув увагу начальника депо на те, що договір укладений з порушенням вимог чинного законодавства.

Які порушення допущені сторонами при укладенні даного договору? Вирішіть спір по суті даної справи.

2. Договір лізингу, укладений між Приватним підприємством «Мрія» та іншими суб'єктами, передбачав залучення державних коштів, спрямованих на здійснення лізингу. За позовом прокурора про визнання договору лізингу недійсним на тій підставі, що він не був зареєстрований у встановленому законом порядку, господарським судом зазначений договір був визнаний недійсним. Чи правомірне рішення господарського суду? Чи потребує договір лізингу обов'язкової реєстрації? Які правові наслідки недотримання вимог щодо реєстрації договору лізингу?

3. Приватне підприємство «Радон», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з фермерським господарством «Жито», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Фермерське господарство «Жито» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП «Радон» ціною. ПП «Радон» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання Ф Г «Жито» до виконання умов договору поставки.

Яке рішення має постановити господарський суд? Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів? Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

4. У разі виникнення потреби значно перевищити приблизний кошторис підрядник зобов'язаний своєчасно попередити про це замовника. Якщо підрядник не попередив замовника про перевищення кошторису, то він: 1) зобов'язаний виконати роботу, не вимагаючи відшкодування понесених додаткових витрат; 2) має право на відшкодування додаткових витрат, але з відстрочкою оплати; 3) має право на відшкодування понесених додаткових витрат лише у разі, якщо він доведе необхідність такого перевищення; 4) має право вимагати плату за фактично виконану роботу.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Правова характеристика договору перевезення вантажів автомобільним транспортом.
2. Господарський договір про надання консультаційних послуг.
3. Особливості суб'єктного складу договору морського перевезення вантажу.
4. Договори (контракти) про виробничу кооперацію.
5. Договір на створення та розповсюдження реклами.
6. Правова характеристика договору фінансового лізингу.

Рецензування статей:

1. Вінник О.М. Договірні відносини у сфері електронної торгівлі: проблема захисту прав покупців. *Договір як універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 85-90.

2. Зінич Л.В. Деякі особливості укладення ліцензійного договору на використання секретного винаходу. *Договір як універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 63-67.

3. Селіванова І.А. Характерні ознаки договорів державно-приватного партнерства. *Договір як універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. С. 52-56.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

5. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997. № 723/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>

6. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 № 2269-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-124>.

7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
8. Алямкін В. Виконання договору поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 4. С. 44–46.
9. Алямкін В. До парадигми інституту поставки у законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 65–68.
10. Банасевич І.І. Теоретико-правові підходи до розмежування споживчого та публічного договорів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Випуск 43. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. С.67-75.
11. Банасевич І.І. Гармонізація приватно-правового законодавства у сфері захисту прав споживачів за дистанційними контрактами. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Випуск 51. С. 170-178.
12. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
13. Беліков О. Лізинг і його правове регулювання у вітчизняному законодавстві. *Юридичний журнал*. 2008. № 5. С. 103–108.
14. Брус С.І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 11. С. 75–85.
15. Глоба О. Укладення договору поставки: теорія і практика. *Юридичний журнал*. 2005. № 2. С. 40–47.
16. Головка Н.В. Проблеми застосування поняття лізингу відповідно до положень законодавства України та міжнародно-правових норм. *Сучасні проблеми юридичної науки*. Харків, 2008. С. 231–234.
17. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.
18. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
19. Журик Ю. Правова природа та колізійність регулювання орендних відносин за чинним законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 27–30.
20. Кузьміна М. Умова якості продукції в договорі поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 4. С. 19–22.
21. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.
22. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 11.

ТЕМА: ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

(2 год.)

Важливість теоретичного дослідження господарсько-правової відповідальності зумовлюється потребами правозастосовчої практики та завданнями розвитку

господарського законодавства з метою застосування санкцій за правопорушення у сфері господарювання. Господарсько-правова відповідальність має на меті сприяти захисту прав та законних інтересів громадян, організацій та держави і забезпечення правопорядку в сфері господарювання.

При підготовці вказаної теми навчальної дисципліни необхідно з'ясувати основні ознаки та засади господарсько-правової відповідальності, розкрити питання щодо порядку реалізації господарсько-правової відповідальності, визначити її підстави та межі, охарактеризувати основні види господарсько-правової відповідальності.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності.
2. Функції господарсько-правової відповідальності.
3. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності.
4. Характеристика окремих видів (форм) господарсько-правової відповідальності:
  - а) відшкодування збитків в сфері господарювання;
  - б) оперативно-господарські санкції;
  - в) штрафні санкції в сфері господарювання;
  - г) адміністративно-господарські санкції в сфері господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Визначте основні підстави господарсько-правової відповідальності?
2. Чим відрізняється легальна і доктринальна класифікація господарсько-правових санкцій?
3. Що розуміють під відшкодуванням збитків? Що входить до складу збитків, які підлягають відшкодуванню?
4. Визначте поняття та види неустойки?
5. В яких випадках і в якому порядку застосовується стягнення штрафних санкцій?
6. Що являє собою сплата річних відсотків за порушення грошових зобов'язань?

Ключові терміни:

Відповідальність, господарсько-правова відповідальність, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції, господарське правопорушення, вина, форс-мажор, претензія, антидемпінгові заходи, адміністративно-господарський штраф.

Практичні завдання:

1. Складіть схему видів господарсько-правової відповідальності залежно від структури правопорушень, за обсягом відповідальності правопорушника та залежно від видів зобов'язань.
2. У вигляді таблиці наведіть приклади адміністративно-господарських санкцій за види правопорушень у сфері господарювання.
3. Витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною у господарському законодавстві – це: 1) збитки; 2) господарські втрати; 3) штрафні санкції; 4) компенсаційні втрати.
4. Відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо) Господарським кодексом віднесено до: 1) оперативно-господарських санкцій; 2) адміністративно-господарських санкцій; 3)

штрафних санкцій; 4) штрафних наслідків.

5. ПП «Мета» у відповідності до положень укладеного договору поставки здійснило відвантаження товару на адресу ТОВ «Карпенко Іф» продукції виробничо-технічного призначення на суму 240 тис. грн. Частина продукції на суму 40 тис. грн. виявилась некомплектною, в частині продукції на суму 12 тис. грн. були виробничі дефекти. Також було встановлено порушення умов договору поставки в частині недопоставки продукції на суму 4 тис. грн. Якими нормативними актами передбачені вимоги до встановленого порядку прийому продукції виробничо-технічного призначення по кількості і якості?

Яка відповідальність передбачена діючим законодавством за порушення договору поставки в частині несвочасної та неякісної поставки, недопоставки продукції? Чи може господарський суд зменшити розмір неустойки передбаченої умовами договору поставки чи звільнити відповідача від сплати неустойки?

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Правова характеристика вилучення прибутку (доходу) як адміністративно-господарська санкція.
2. Особливості застосування оперативно-господарських санкцій в сфері господарювання.
3. Способи захисту прав суб'єктів господарювання.
4. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання у системі права України.
5. Стягнення відшкодування упущеної вигоди (огляд судової практики).
6. Адміністративно-господарські санкції в системі заходів господарсько-правової відповідальності.
7. Застосування антидемпінгових заходів як вид адміністративно-господарських санкцій.
8. Юридичні та фактичні підстави господарсько-правової відповідальності.
9. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності.

Реферування статей:

1. Гнатів О.М. Відшкодування шкоди, завданої актами, що визнані неконституційними. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 110-112.

2. Гришко У.П. Деякі аспекти звільнення від відповідальності перевізника за договором перевезення пасажирів та багажу. *Договір як універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка», 2019. С. 81-84.

3. Халабуденко О.А. Несумлінне вторгнення в чужі договірні відносини: деякі теоретичні та практичні аспекти. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 74-80.

4. Кравченко Т.С. Відшкодування немайнової шкоди як спосіб захисту права на ділову репутацію суб'єктів господарювання. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С.116-119.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877 -V. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 25. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011. № 4025 -VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 25. Ст. 263. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>
6. Відповідальність суб'єктів господарських відносин. Законодавство. Коментар. Судова практика /О.А. Беляневич, І.М. Жуков, С.А. Кузьміна, В.С. Щербина, коментар Н.А. Панькова, упорядкування. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 392 с.
7. Бобкова А. До питання визначення господарсько-правової відповідальності. *Правничий часопис Донецького університету*. 2008. № 2. С. 3–8.
8. Віхров О. Оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції як засоби забезпечення виконання організаційно-господарських зобов'язань. *Право України*. 2009. № 8. С. 99–105.
9. Гапало С.Ю. Поняття та склад збитків у господарських правовідносинах. *Держава і право*. 2007. № 38. С. 448–454.
10. Демський Е.Ф. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності. *Юридична Україна*. 2005. № 9. С. 24-29.
11. Демський О.С. Дихотомія права щодо регулювання відповідальності за порушення порядку господарювання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Науковий журнал. Серія: Юридичні науки. № 4 (81) 2015. С. 83-89. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2015/4\(81\)/Demskiy.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2015/4(81)/Demskiy.pdf)
12. Новошицька В.І. Окремі питання відшкодування збитків у сфері. Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України: монографія / А.Г. Бобкова, В.В. Воронін, Е.М. Деркач та ін. За наук. ред. А.Г. Бобкової та А.М. Захарченка. Донецьк: Юго-Восток, 2013. С. 201-218.
13. Новошицька В.І. Щодо порядку добровільного відшкодування збитків у сфері господарювання. *Форум права*. 2012. №2. С. 491-495. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2012-2/12nviucg.pdf>
14. Новошицька В.І. Щодо використання понять «відшкодування збитків» та «стягнення збитків» у сфері господарювання. *Правничий часопис Донецького університету*. 2015. № 1/2(32). С. 108-113.
15. Новошицкая В.И. Правовая основа возмещения убытков в сфере хозяйствования: опыт Украины. *Leges si Viata*. 2015. № 8/3. С. 61-65.
16. Новошицька, В.І. Щодо додаткових витрат, пов'язаних з невиконанням господарського договору. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону: матеріали регіональної науково-практичної конференції з нагоди 30-річчя економіко-*

правового факультету Донецького національного університету (Донецьк, 12 квітня 2013 р.).
Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 89-92.

17. Новошицька В.І. Щодо умов відшкодування збитків у сфері господарювання. *Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю економіко- правового факультету ДонНУ (Донецьк, 24-25 жовтня 2013 р.). Під загальною ред. д.ю.н., проф. А.Г. Бобкової. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 151-153.

18. Прокопенко Я. Досудовий (претензійний) порядок врегулювання господарських спорів: ретроспектива та тенденції сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 6. С. 44–46.

19. Рябченко О.П. Правова природа адміністративно-господарських санкцій. *Кримський юридичний вісник*. 2008. № 1 (2). С. 33–39.

20. Синявська Я.С. Поняття, підстави та особливості господарської відповідальності в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 39. С. 169–172.

Модуль 3.

Спеціальна частина. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 12.

ТЕМА: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год.)

При підготовці по даній темі необхідно проаналізувати положення Господарського кодексу України, які визначають правове становище товарної біржі як особливого суб'єкта господарювання, а також норми Закону України «Про товарну біржу». Слід з'ясувати генезис поняття біржі, виокремити критерії класифікації бірж, ознаки, функції та принципи діяльності бірж. Особливу увагу слід звернути на правила біржової торгівлі та операції, які можна здійснювати на біржах. Цікавим та пізнавальним буде порівняння особливостей здійснення біржової діяльності в Україні та в іноземних державах, а також ознайомлення з проектом Закону «Про товарний біржовий ринок».

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Історія становлення торгово-біржової діяльності та бірж в світі та Україні. Поняття торговельно-біржової діяльності та мета її здійснення.

2. Поняття, ознаки та класифікація товарних бірж.

3. Правове становище товарної біржі: порядок створення, функції (завдання) та принципи діяльності. Статут товарної біржі.

4. Права та обов'язки товарної біржі як суб'єкта господарювання. Права та обов'язки членів товарної біржі.

5. Органи управління товарної біржі (загальні збори, біржовий комітет, правління та їх компетенція). Контрольно-ревізійна (ревізійна) комісія: вимоги до формування складу та компетенція.

6. Організаційна структура товарної біржі (система відділів та їх функції).

7. Майно товарної біржі та гарантії її майнових прав.

8. Правила біржової торгівлі. Біржові торги. Вимоги до біржових товарів.

9. Поняття, види, особливості біржових угод. Угоди з реальним товаром та їх види.

10. Електронні біржові торги: поняття та особливості здійснення.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть передумови виникнення товарних бірж та особливості їх розвитку?

2. Класифікуйте товарні біржі України за різними класифікаційними критеріями?
3. Поясніть значення форвардних бірж?
4. Охарактеризуйте правове становище товарної біржі за ознакою спрямованості на отримання прибутку?
5. У якій організаційно-правовій формі створюється та діє товарна біржа?
6. Назвіть органи управління товарною біржею та розкрийте їх компетенцію?
7. Проаналізуйте недоліки правового регулювання товарної біржі згідно чинного законодавства?
8. Які вимоги встановлені у законодавстві щодо біржових товарів?

Ключові терміни:

Біржа, товарна біржа, ринок, аукціон, конкурс, ярмарок, спеціалізована біржа, універсальна біржа, біржа реального товару, форвардна біржа, хеджування, котирування, ф'ючерс, ф'ючерсна біржа, опціон, біржові торги, угоди за типом «спот», біржовий товар, брокер, дилер, маклер.

Практичні завдання:

1. Порівняйте терміни «брокерська діяльність» та «дилерська діяльність».
2. Товариство з обмеженою відповідальністю «Обрій» уклало договір купівлі-продажу житлового будинку, який належав на праві приватної власності громадянину К. Угоду було зареєстровано на універсальній товарній біржі «Берегова». Через декілька днів після реєстрації, К. змінив своє рішення щодо продажу будинку і звернувся до суду із заявою про визнання договору купівлі-продажу між ним та товариством з обмеженою відповідальністю «Берегова» недійсним на підставі ст. 47 ЦК України як такого, що укладений без дотримання нотаріальної форми. В якій формі укладаються біржові угоди? Дайте вирішення спору.
3. Орган державної реєстрації відмовив у реєстрації товарної біржі з таких підстав: 1) до її засновників поряд з іншими фізичними та юридичними особами входили: військовослужбовець, державний нотаріус, державний інститут та районний відділ внутрішніх справ; 2) для реєстрації з установчих документів було представлено лише статут; 3) для реєстрації не було представлено документ, що засвідчує сплату внеску до статутного фонду; 4) в статуті містилося положення згідно з яким товарна біржа визнається самостійним суб'єктом підприємництва і на власний розсуд здійснює будь-які види діяльності, не заборонені законом. Визначити правомірність відмови органу державної реєстрації у перелічених випадках посилаючись на норми чинного законодавства?
4. Що із переліченого не може бути предметом біржової торгівлі: 1) майно, конфісковане відповідно до закону; 2) майно, яке відчужується з податкової застави; 3) речі, визначені індивідуальними ознаками, якщо вони не продаються як партія; 4) речі, визначені родовими ознаками, що продаються як партія товару.
5. У період між загальними зборами членів товарної біржі управління нею здійснює: 1) управління засновників; 2) маклеріат; 3) біржовий комітет; 4) контрольна комісія.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Новели у законодавстві про банкрутство.
2. Особливості укладання біржових угод на товарній біржі та їх виконання.
3. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні.
4. Проблеми правового регулювання торговельно-біржової діяльності в Україні.
5. Правовий статус посередників на товарних біржах.

Реферування статей:

1. Турянця М.М.І. Поняття біржового договору та його ознаки. *Договір як*

універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника», 2019. С. 107-110.

2. Шульгін А. Вдосконалення законодавства у сфері біржових правовідносин для забезпечення захисту прав їх учасників. *Реформування системи господарського законодавства України: матеріали круглого столу* (2 грудня 2014). К., 2014. С. 54-56.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

6. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

7. Бобкова А.Г., Моїсєєв Ю.О. Біржове право: навч. посібник. К., 2005. 200 с.

8. Бочкова І.І. Товарна біржа як учасник господарських правовідносин в умовах ринкової економіки. *Форум права*. 2011. № 3. С. 83-87

9. Берлач А.І. Біржове право України: навч. посіб. К.: Університет «Україна», 2007. 348 с.

10. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

11. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

12. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несинової. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

13. Григор'єва Х. Правовий аналіз форвардних закупівель зерна як засобу державної підтримки сільськогосподарських підприємств. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 47-52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/05/10.pdf>

14. Деревнін В.С. Цивільно-правове положення товарної біржі за законодавством України: автореф... дис.. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2010. 19 с.

15. Деревнін В. С. Правовий статус біржового брокера. Зб. тез наук. робіт учасників *III Міжнародної цивілістичної наукової конференції*, 4-5 квітня 2008 р. Одеса: Фенікс, 2008. С. 17–19.

16. Машковська Л.В. Поняття та ознаки відповідальності некомерційних суб'єктів господарювання. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 4 (12). 2012. С. 52-62.

17. Малишко В.М. Біржові угоди як категорія біржового права. *Науково-практична Інтернет-конференція «Актуальна юриспруденція»*. Секція № 4. (05.03.2013). URL:

http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=473%3A050313-12&catid=63%3A4-0313&Itemid=78&lang=ru

18. Малишко В.М. Ф'ючерсні контракти як вид біржових угод. *Юридичний вісник*. 2009. № 2(11). С. 61-65.
19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
20. Олійник О.С. Поняття, ознаки, правова природа товарної біржі як особливого суб'єкта господарювання. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3 (11). 2012. С. 82-94. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik11_08.pdf
21. Олійник О.С. Недосконалість вітчизняного законодавства щодо визначення організаційно-правової форми товарної біржі. *Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість застосування та вдосконалення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 4-5 грудня 2015 р.)*. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. С. 86-89.
22. Панькова І.О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні: дис....канд. юрид. наук. К., 2005. 218 с.
23. Плахотнік М.Г. Товарні біржі в Україні. *Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах*. 2012. с. 205-206.
24. Попова А.В. Принципи господарсько-правової відповідальності товарних бірж. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 2. С. 156-161.
25. РБК-Україна: Мінекономрозвитку розробило новий законопроект про товарний біржовий ринок. URL: <http://www.rbc.ua/ukr/news/minekonomrazvitiya-razrabotalo-novyyu-zakonoproekt-o-birzhevom-16072014142300>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 13.

ТЕМА: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОСЕРЕДНИЦТВО У ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

(2 год.)

Фінансова діяльність у сфері господарювання – це діяльність, пов'язана з обігом коштів (фінансів). За Господарським кодексом фінансова діяльність суб'єктів господарювання є самостійною ланкою національної фінансово – кредитної системи з індивідуальним обігом коштів, що забезпечує покриття витрат виробництва продукції, робіт та послуг і одержання прибутку. При вивченні даної теми студенти повинні визначити систему фінансових установ на основі аналізу Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», умови їх створення та діяльності.

В умовах ринкової економіки в основі господарської діяльності лежить можливість залучення коштів для фінансування цієї діяльності. При цьому неминучим є звернення до зовнішніх джерел - кредиту. У сучасних умовах кредитування набуло широкого застосування, переросло в кредитно – фінансову діяльність, яка в системі господарювання має вирішальне значення. Студенти повинні визначити форми та види банківських кредитів, умови кредитування. Тому, закономірним є звернення уваги на банки - фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. Виконання банками

цих функцій в сукупності є банківською діяльністю. В процесі підготовки теми необхідно звернути увагу на законодавство України про банківську діяльність, з'ясувати складові банківської системи України. Слід приділити належну увагу фінансово-правовим аспектам банківської діяльності, формам регулювання банківської діяльності. Особливу увагу слід звернути на питання щодо порядку державної реєстрації банків.

Крім того, фінансова діяльність в сфері господарювання передбачає відносини, які складаються в результаті здійснення посередницької діяльності на ринку цінних паперів. Студенти повинні зрозуміти, що означає така діяльність, які її види передбачені на рівні законодавства, які вимоги висуваються до суб'єктів здійснення посередницької діяльності на ринку цінних паперів. Крім того, досліджувана тема охоплює питання, які стосуються страхування як різновиду фінансової діяльності, а також аудиторської діяльності

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Законодавство в сфері правового регулювання фінансової діяльності.
2. Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Види фінансової діяльності. Поняття фінансової послуги та її види.
3. Поняття фінансової установи та її особливості.
4. Поняття банківської діяльності. Правова характеристика банківської системи України.
5. Поняття, ознаки банку та його види. Організаційно-правова форма банку. Порядок утворення банку.
6. Операції в сфері банківської діяльності.
7. Правовий статус Національного Банку України. Функції Національного Банку України.
8. Страхування у сфері господарювання (поняття страхування та його види, суб'єкти страхової діяльності, договір страхування).
9. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами: поняття, види, умови здійснення.
10. Правове становище фондової біржі.
11. Поняття аудиторської діяльності та її види. Правове становище аудитора та аудиторської фірми.
12. Поняття та правова характеристика договору на проведення аудиту

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть перелік суб'єктів, що мають право надавати фінансові послуги?
2. Охарактеризуйте особливості створення фінансових установ? Чи передбачені спеціальні умови (вимоги) щодо їх створення?
3. Розкрийте компетенцію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку?
4. У якій організаційно-правовій формі створюється та діє банк?
5. У якій організаційно-правовій формі створюється та діє фондова біржа?
6. Назвіть та поясніть види професійної діяльності з торгівлі цінними паперами?
7. Назвіть вимоги, що передбачені законодавством щодо аудитора?

Ключові терміни:

Фінансова діяльність, фінансова послуга, фінансова установа, ринок фінансових послуг, банк, адміністративне регулювання, індикативне регулювання, банківська група, державний банк, кооперативний банк, обіг готівки, рахунок у банку, банківська таємниця, поточний рахунок, акредитив, вексель, інкасове доручення, емісія, лістинг, делістинг, цінний папір, емітент, фондова біржа, професійна діяльність на фондовому ринку, аудит,

аудиторська діяльність, страхування, брокерська діяльність, дилерська діяльність, андеррайтинг, кліринг, депозитарна діяльність.

Практичні завдання:

1. ПрАТ «КА» прийняло рішення про випуск привілейованих акцій, розмір яких становить 30% статутного капіталу. Чи відповідає прийняте рішення чинному законодавству? Відповідь обґрунтуйте.

2. В результаті планової перевірки філії банку групою інспекторів НБУ було виявлено ряд порушень банківського законодавства, в тому числі відсутність деяких кредитних справ позичальників та невиконання вимог щодо ідентифікації фізичних осіб при відкритті поточних рахунків, про що була укладена довідка, яку підписав керівник названої групи. Після розгляду цієї довідки групою інспекторів та керівництвом територіального управління НБУ, керівником територіального управління НБУ був складений протокол і прийнято рішення про застосування до банку – юридичної особи заходів впливу, а саме, видано розпорядження щодо встановлення для банку підвищених економічних нормативів та накладання штрафу на банк-юридичну особу в розмірі один відсоток від суми зареєстрованого статутного фонду і винесено постанову щодо накладання штрафу на керівника банку у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Які заходи впливу може застосовувати до банків НБУ? Чи адекватні застосовані до банку заходи впливу конкретним порушенням, які ним були допущені? Які є порушення законодавства при застосуванні зазначених заходів впливу?

3. Місцевий орган державної податкової служби під час перевірки фінансово-господарської діяльності фондової біржі «Ризик» виявив, що кількість її членів становить 10 торговців цінними паперами. При чому, частка у її статутному фонді, що належить кожному акціонеру складала 10%. Прокоментуйте ситуацію та надайте практичні поради щодо її вирішення?

4. Укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема, договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи є: 1) андеррайтинг; 2) дилерська діяльність; 3) брокерська діяльність; 4) клірингова діяльність.

5. Діяльність з визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовка документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів є: 1) клірингова діяльність; 2) дилерська діяльність; 3) андеррайтинг; 4) діяльність з управління цінними паперами.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Особливості відкриття рахунків в іноземних банках.
2. Правова характеристику обігу векселів.
3. Правова характеристика банківської системи України.
4. Особливості відкриття рахунків в іноземних банках.
5. Аудиторська перевірка експортно-імпортних операцій.
6. Особливості аудиту малих підприємств за міжнародними стандартами.
7. Екологічне аудитування як один із видів підприємницької діяльності.
8. Правова характеристика договору на проведення аудиту.

Реферування статей:

1. Кравець І.М. Організатори торгівлі та торгові посередники як суб'єкти господарсько-торговельних відносин. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 114-116.

2. Міловська Н.В. Особливості правового статусу споживача страхових послуг у договірних зобов'язаннях зі страхування. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. С. 100-105.

3. Святошнюк С.С. Операції з цінними паперами як вид фінансових послуг. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 243-248.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12.02.2015 № 191-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 25. Ст. 721.

5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 9 лютого. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

8. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012. № 5178-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 39. Ст. 517. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>

9. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

10. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

11. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

12. Бакалінська О., Чаплян С. Суспільний договір як основа для виникнення та розвитку криптовалют. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 71-75. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/14.pdf>

13. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

14. Галабурда Т.В. Щодо заходів впливу Національного банку України за порушення господарської діяльності. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 13-14.

15. Глібко С. В. Питання формування принципів господарсько-правового регулювання банківської діяльності. *Юрист України*. 2011. № 1 (14). С. 51-57.

16. Глібко С. В. Банківська діяльність як фінансове посередництво у господарському праві України. *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2012. № 3 (70). С. 135-145.

17. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

18. Латковська Т. А. Проблеми гармонізації банківського законодавства України з Європейським законодавством. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 38. С. 249-254.

19. Пилипенко С. А. Юридична природа добровільного та обов'язкового страхування. *Юридична наука*. 2012. № 2. С. 20-26.

20. Попова А.В. Окремі аспекти господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 152-154.

21. Руковський А.Є. Оновлення господарського законодавства України в частині законодавства України про страхування. Окремі аспекти господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11-12 жовтня 2019). Вінниця: ТОВ Віндрук, 2019. С. 162-164.

22. Масляєва К. В. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку фінансових послуг України: монографія. Харків: ФІНН, 2010. С. 84.

23. Шовкопляс Г.М. Сучасні теоретичні аспекти державного регулювання ринку фінансових послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 11. С. 93-96.

24. Шовкопляс Г. М. Засади поділу ринку фінансових послуг в залежності від системи органів регулювання в Україні та країнах ЄС. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 105-112.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 14.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

(2 год).

Здійснення глибокої структурної перебудови української економіки вимагає істотного збільшення обсягу інвестицій, консолідації всіх джерел інвестування, активізації інвестиційної діяльності. Правове регулювання інвестиційної діяльності викликане необхідністю забезпечення підприємницької діяльності фінансовими коштами, без яких вона

не може здійснюватися. При підготовці по вказаній темі необхідно ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, які регулюють інвестиційну діяльність в Україні, з'ясувати зміст основних понять інвестиційних відносин, проаналізувати права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності, розкрити мету та шляхи державного регулювання інвестиційної діяльності.

Успішний розвиток економіки України значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій. Україна, як і інші держави, що потребують залучення іноземних інвестицій, має спеціальне законодавство, що регулює іноземні інвестиції. Водночас, норми, що стосуються іноземних інвестицій, містяться у податковому, земельному та інших галузях законодавства. В сучасний період залученню іноземних інвестицій в економіку України заважають часті зміни законодавства та відсутність надійних гарантій захисту для іноземних інвесторів, занадто високий рівень ставок оподаткування, повільні темпи приватизації, складна система ведення бухгалтерського обігу, яка не відповідає міжнародним стандартам. Всі ці чинники необхідно враховувати при аналізі ефективності залучення інвестицій в економіку України.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій та форми здійснення інвестиційної діяльності.
2. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні..
3. Суб'єкти інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Об'єкти інвестиційної діяльності.
4. Захист інвестицій та гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності.
5. Категорія іноземного інвестора в законодавстві України.
6. Поняття, види, форми здійснення іноземних інвестицій. Об'єкти іноземного інвестування.
7. Державні гарантії здійснення іноземних інвестицій.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, які регламентують інвестиційні відносини в Україні.
2. Охарактеризуйте існуючі сьогодні позиції щодо доцільності прийняття Інвестиційного Кодексу України. Висловіть власну позицію з цього приводу. Чи є сьогодні потреба консолідації або кодифікації інвестиційного законодавства?
3. Які обмеження передбачені чинним законодавством щодо можливості іноземних інвесторів інвестувати у вітчизняні об'єкти інвестування.
4. У чому полягає специфіка правового становища іноземного інвестора?
5. Як співвідносяться пряме та портфельне інвестування між собою?
6. Які правові режими можуть застосовуватися до іноземних інвесторів в разі здійснення ними інвестиційної діяльності на території України?

Ключові терміни:

Інвестиція, інвестиційна діяльність, резидент, нерезидент, інвестор, реципієнт, капітальна інвестиція, фінансова інвестиція, реінвестиція, пряма інвестиція, портфельна інвестиція, національний режим інвестиційної діяльності, спеціальний режим інвестиційної діяльності, інвестиційний договір, корпоративний інвестиційний фонд.

Практичні завдання:

1. Комунальним підприємством був укладений договір довгострокової оренди торгового центру з приватним підприємством «Трейд». Через декілька років виявилось, що

торговий центр потребує значної реконструкції, в тому числі розширення площі шляхом прибудови двох приміщень до будівлі торгового центру. Комунальне підприємство не мало на це відповідних коштів і запропонувало орендарю укласти інвестиційний договір, згідно якого приватне підприємство «Трейд» за результатами інвестування набувало частину будівлі торгового центру у власність. Договір оренди був переукладений у договір дольової участі у реконструкції комунального майна. Після успішно проведеної реконструкції приватне підприємство «Трейд» звернулося для оформлення права власності до місцевого бюро технічної інвентаризації, однак отримало відмову у реєстрації права власності на підставі того, що реєстрація права власності за приватним підприємством «Трейд» не відповідає законодавству про приватизацію державного та комунального майна.

Прокоментуйте ситуацію. Дайте власну юридичну оцінку дій учасників відносин, що виникли і порекомендуйте алгоритм дій приватному підприємству «Трейд».

2. На території Одеської області було створено спільне підприємство за участю іноземного інвестора, що є власником 40 % акцій у спільному підприємстві. Спільне підприємство мало намір займатися видобутком корисних копалин. При визначенні фінансового режиму діяльності підприємства у техніко-економічне обґрунтування були закладені ставки ренти за користування надрами – 10% і податок на прибуток – 20%. У проект було вкладено два мільйони доларів. Після першого року діяльності спільного підприємства у податкове і земельне законодавство були внесені зміни і збільшені ставки податку на прибуток і ренти за користування надрами, а також введені нові ставки експортного мита. Іноземний інвестор звернувся до податкових органів з проханням про зменшення податкового тягаря до параметрів, вказаних у техніко-економічному обґрунтуванні.

Дайте юридичну оцінку ситуації. Охарактеризуйте державні гарантії здійснення та захисту іноземних інвестицій.

3. Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями протягом _____ робочих днів після фактичного їх внесення: 1) 3 робочих днів; 2) 2 робочих днів; 3) 7 робочих днів; 4) вимога щодо державної реєстрації іноземних інвестицій законодавством скасована.

4. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають: 1) реквізиції; 2) реінвестуванню; 3) репатріації; 4) націоналізації.

5. Підприємством з іноземними інвестиціями є підприємство, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого складає не менше: 1) 25 %; 2) 50 %; 3) 10; 4) 100.

6. Господарська операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу (прибутку), отриманого від інвестиційних операцій є: 1) портфельною інвестицією; 2) капітальною інвестицією; 3) натуральною інвестицією; 4) реінвестицією; 5) разовою інвестицією.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Напрями підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки.
2. Правова характеристика корпоративної форми інвестування.
3. Особливості відповідальності іноземних інвесторів за невиконання інвестиційних зобов'язань.
4. Огляд законодавства про сприяння іноземному інвестуванню.
5. Інвестування в об'єкти капітального будівництва у різних галузях економіки та в соціальній сфері.

Реферування статей:

1. Зельдіна О. Напрями модернізації інституту захисту прав інвесторів у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 65-69. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/13.pdf>
2. Машковська Л. Правова характеристика пайового інвестиційного фонду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 50-54.
3. Рижикова Н. І. Венчурне інвестування в Україні: реалії та перспективи. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 328-339.
4. Федорчак О.В. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип.4 (53). Ч.1 С. 80-94.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646.
5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391.
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80.
7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524.
8. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616.
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Афанасієв Р. В. Правове регулювання фінансових послуг на інвестиційному ринку. Правове регулювання відносин на фінансовому ринку: стан та напрями вдосконалення: монографія / відп. ред. В.Д. Чернадчук. Суми: Мрія, 2013. С. 165–186.
11. Балануца О. Оцінка стану іноземного інвестування в економіку України. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 5. С. 158–161.
12. Белейченко О.Г. Напрями вдосконалення інвестиційної політики в Україні. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2008. № 4. С. 404–409.
13. Вайцеховська В.В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 8. С. 55–60.
14. Веремієнко А.С. Місце та сутність венчурних інвестиційних фондів серед інститутів спільного інвестування в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 6. С. 90-93.
15. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

16. Віхров С. О. Правовий статус інституційних інвесторів : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Інститут екон.прав. досліджень НАН України. Донецьк, 2013. 244 с.
17. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.
18. Гуренко М.А. Правова природа інвестиційних договорів за участю органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. *Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2013. №7. С.135-142.
19. Гутаревич Н.О. Змішана форма інвестиційної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 6-2. 2015. С. 32-34.
20. Данилюк М. Б. Корпоративні інвестиційні фонди як учасники цивільних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2019. 259 с.
21. Данилюк М.Б. Цивільно-правова характеристика створення корпоративних інвестиційних фондів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 1. Том 1. С.105-109.
22. Дерев'яно Б. Нормативно-правове регулювання діяльності венчурних фондів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 59-64. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/1/12.pdf>
23. Кафарський В.В. Інвестиційні договори в Україні: поняття, види, зміст, правове регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. наук України Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, Київ, 2006. 23 с.
24. Клапятий Д.Й. Пайовий інвестиційний фонд як форма спільного інвестування в Україні (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, 2019. 23 с.
25. Колобердянко І. І. Модернізація інституційної системи України як інструмент залучення іноземних інвестицій / І. І. Колобердянко, А. Р. Калантарова // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2015. – № 4 (28). – С. 81–87.
26. Коссак В.М. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги: підручник. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 308 с.
27. Котик О. Загальнотеоретичні питання захисту прав іноземних інвесторів в Україні. *Юридична Україна*. 2007. № 9. С. 73–77.
28. Котик О. Форми і способи захисту прав іноземних інвесторів. *Юридична Україна*. 2008. № 3. С. 70–74.
29. Майданик Р. Судовий захист прав іноземних інвесторів на нерухомість: державна реєстрація, експропріація, гарантії іноземних інвестицій: оспорування правових актів органів державної влади. *Право України*. 2009. № 9. С. 40–44.
30. Резнікова В. Особливості правового регулювання договорів про спільну господарську діяльність за участю іноземного інвестора. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 10. С. 12–17.
31. Чабан О. Види інвестиційних договорів (контрактів). *Юридична Україна*. 2009. № 4. С. 65–69.
32. Чабан О.М. Інвестиційні договори(контракти): дис. ... канд. юрид. наук. :12.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка. Київ, 2013. 212 с.

33. Федорчак О.В. Систематизація законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №4(59). С.10-15.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 15.

ТЕМА: ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год.)

Функціонування ринкових відносин в Україні зумовило появу нових форм забезпечення потреб господарювання, зокрема здійснення інноваційної діяльності. Основним фундаментальним принципом економічного процвітання будь-якого виробничого підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності та створення об'єктів промислової власності – основи випуску нової конкурентоздатної продукції, впровадження нової конкурентоздатної технології, що забезпечують одержання надприбутку. Саме ця діяльність спрямована на вкладення інвестицій у створення і використання промислової, інтелектуальної власності, науково-технічної продукції з метою одержання прибутку чи соціального ефекту, що відрізняється підвищеним ризиком у досягненні її результатів.

Сьогодні інноваційна політика держави має на меті об'єднання науково-технічної та інвестиційної політики. Належна інноваційна політика держави є умовою ефективного науково-технічного розвитку країни. Тому дана тема навчальної дисципліни господарського права набуває особливого значення в сучасний період розвитку господарських відносин, а при відповідях на поставлені питання студентам слід характеризувати особливості інноваційної діяльності з врахуванням положень інвестиційного законодавства України .

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття державної науково-технічної та інноваційної політики, її сутність, цілі та принципи. Пріоритетні напрямки науково-технологічного та інноваційного розвитку України.
2. Поняття інновацій та інноваційної діяльності. Система законодавства про інноваційну діяльність.
3. Інноваційні правовідносини: поняття та структура.
4. Основні організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (форми кооперації науки, виробництва та фінансових структур): університетсько-промислові дослідницькі центри; технополіси; технопарки; інноваційні інкубатори, венчурні підприємства.
5. Науковий парк: поняття, ознаки, перспективи розвитку.
6. Правова характеристика договору на створення і передачу науково-технічної продукції як форма реалізації інвестицій у сфері інноваційної діяльності.
7. Заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Які умови науково-технічного розвитку країни є ефективні за сучасних умов господарювання?
2. У чому роль держави як учасника інноваційних відносин?
3. Які, на Вашу думку, можна назвати недоліки щодо визначення поняття «інноваційне підприємство»?
4. Розкрийте співвідношення між категоріями: «інновація», «інноваційний продукт»?
5. Поясніть термін «інноваційна структура» та які елементи він включає?
6. Які договірні конструкції застосовуються у сфері інноваційної діяльності?
7. Якими особливостями характеризуються договори про трансфер технологій?

8. Назвіть шляхи активізації інноваційної діяльності в Україні?

Ключові терміни:

Науково-технічний прогрес, науково-технічний потенціал, підприємництво, інноваційна діяльність, підприємство, інноваційне підприємство, інновація, інноваційна структура, технополіси, технопарки, інкубатори, венчурні підприємства, науковий парк, трансфер технологій, технологія, винахід, корисна модель.

Практичні завдання:

1. Розробіть проект договору на створення і передачу науково-технічної продукції.
2. Міністерством освіти та науки у визначеному законом порядку було видано свідоцтво про реєстрацію інноваційного проекту в галузі медицини гр. Р. Через півтора року з дня видання свідоцтва МОН анулювало його на підставі недосягнення даним проектом інноваційних показників. Гр. Р. оскаржив дане рішення МОН в господарському суді. Дайте правовий аналіз ситуації.

3. У березні 2015 р. між науково-виробничим об'єднанням «СН» (далі – НВО «СН») та регіональним відділенням Української державної інноваційної компанії (далі – УДІК) був укладений Інноваційний договір. Згідно з умовами договору НВО «СН» отримує від УДІК інноваційну позику у суму 2 500 000 грн. на реалізацію інноваційного проекту. Позика надається протягом календарного року частинами згідно з календарним планом, який міститься у додатку до договору. Перша частина позики у сумі 500 000 грн. має бути перерахована УДІК на рахунок НВО «СН» у II кварталі 2015 р. Повернення наданої позики відповідно до умов договору також має відбуватися рівними частинами у сумі 500 000 грн. щоквартально, починаючи з II кварталу 2016 р., за рахунок доходу від реалізації інноваційної продукції, а в разі затримки перерахування сум Львівським регіональним відділенням Української державної інноваційної компанії термін виконання інноваційного проекту продовжується на термін затримки.

Регіональне відділення УДІК у вересні 2015 р. в односторонньому порядку відмовилось від виконання своїх зобов'язань за Інноваційним договором, припинивши фінансування проекту. У зв'язку з припиненням УДІК подальшого фінансування проекту НВО «СН» не здійснив своєчасного повернення першої частини позики, вважаючи, що за таких обставин строк виконання Інноваційного договору продовжується на строк прострочення, а тому відповідно продовжився і строк повернення інноваційної позики. У жовтні 2016 р. регіональне відділення УДІК подало до господарського суду позов до НВО «СН» про стягнення заборгованості у сумі 1 000 000 грн. основного боргу та штрафних санкцій. НВО «СН» у свою чергу подало зустрічний позов про відшкодування 980 000 грн. прямих збитків та 390 600 грн. збитків у вигляді недержаних доходів, заподіяних у зв'язку з припиненням подальшого фінансування інноваційного проекту. Яке рішення по цій справі має прийняти господарський суд? Вирішіть спір по суті?

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Науково-технічний прогрес та інновації як об'єкти державного регулювання економіки.
2. Механізм макроекономічного стимулювання, фінансування та регулювання інноваційної діяльності.
3. Особливості змісту та обігу інноваційних об'єктів.
4. Інноваційна діяльність як правова категорія.
5. Проблеми інвестування в інноваційну діяльність та шляхи їх вирішення.
6. Заходи стимулювання інноваційної діяльності.

7. Інноваційні правовідносини та їх особливості.
8. Трансфер технологій в сфері господарювання.
9. Венчурне підприємство та його особливості.
10. Технопарки та їх правовий статус.

Реферування статей:

1. Олійник О.С. Інноваційна інфраструктура: проблеми та перспективи розвитку. Збірник наукових статей. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. Вип. 43. С. 150-160. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/zbirnyku/Актуальні%20проблеми%20вдосконалення%2043.pdf>

2. Єфремова К. В., Стріжкова А. В. Правова природа елементів поняття «об'єкт інноваційних відносин» через визначення Grid-технологій. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 37 – 42.

3. Стріжкова А. В. Застосування Grid-технологій в правовій сфері. *Правове забезпечення розвитку національних інноваційних систем в умовах глобалізації*: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Харків, 14 лист. 2016 р.). Харків, 2016. URL: <http://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2017/01/Strizhkova.pdf>

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>

6. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>

7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

8. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>

9. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження КМУ № 847-р від 17.09.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 77. Ст. 2197.

10. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. 20 січн. (№ 2). Ст. 154.

11. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 754.
12. Адамюк Д.І. Інноваційний продукт як об'єкт правового регулювання за законодавством України та ЄС. Дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Національний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 207 с. URL: [file:///E:/Адамюк%20Д.І.%20Інноваційний%20продукт%20\(дисертація\).pdf](file:///E:/Адамюк%20Д.І.%20Інноваційний%20продукт%20(дисертація).pdf)
13. Адамюк Д.І. Поняття технології: встановлення змісту та співвідношення з іншими суміжними поняттями. *Право та інноваційне суспільство*: електронне видання. 2015. Випуск 1(4). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Adamjuk.pdf>
14. Адамюк Д.І. Поняття технології та її співвідношення з інноваційним продуктом. *Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (11-13 листопада 2013 р). Київ: Інститут інтелектуальної власності Нац. університету «Одеська юридична академія», 2013. С. 409–411.
15. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави: монографія / за заг. наук. ред. Д.В. Задихайла. Харків: СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.
16. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія. Харків: Вид-во: ФІНН, 2008. 424 с.
17. Атаманова Ю.Є. Правове регулювання інноваційних відносин в Україні: монографія / кол. авт. С.М. Прилипка, А.П. Гетьман, Ю.Є. Атаманова та ін. Харків: Юрайт, 2013. 756 с.
18. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
19. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
20. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
21. Давидюк О.М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків, 2009. 222 с.
22. Іванова К. Ю. Договірний механізм регламентування інноваційних відносин. *Актуальні проблеми приватного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяч. 92-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова, 28 лют. 2014 р. Харків. 2014. С. 230 – 233.
23. Іванова К.Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00. 04. Харків, 2012. 21 с.
24. Концептуальні засади правового забезпечення інноваційної політики України: монографія / Задихайло Д.В., Клімова Г.П., Шевченко Л.С. та ін.; за ред. Д.В. Задихайла. Харків: Право, 2014. 464 с.
25. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
26. Олійник О. С. Організаційні форми здійснення інноваційної діяльності: загальнотеоретичні підходи. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса: Астропринт, 2019. С. 204-209.

27. Олійник О. С. Договірне регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання. *Договір як універсальна форма правового регулювання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Івано-Франківськ, 1-5 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника», 2019. С. 100-103.

28. Погрібний Д.І. Правове регулювання відносин у сфері трансферу технологій. *Право та інновації*. Харків, 2013. №4. С. 18-27.

29. Стріжкова А.В. Grid-технології як об'єкт інноваційних правовідносин: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 -господарське право; господарсько-процесуальне право. Харків, 2017. 190 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Strigkova/d_Strigkova.pdf

30. Стріжкова А. В. Правове регулювання в ЄС похідних від Grid інноваційних технологій. *Право та інновації*. 2017. № 1 (17). С. 34 – 40.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 16.

ТЕМА: ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ)

(2 год.)

Серед видів підприємницької діяльності виділяють комерційну концесію – підприємницьку діяльність, що полягає у наданні однією стороною концесійних відносин другій стороні на строк або без визначення строку права використання на платній основі комплексу належних право володільцеві виключних прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Комерційна концесія – це оптимальний засіб забезпечення розширення бізнесу комерційних організацій без тягаря створення філій та дочірніх підприємств у певній місцевості чи навіть на території іншої держави. В межах даної теми необхідно розкрити правову основу використання прав інших суб'єктів господарювання у підприємницькій діяльності, дослідити систему актів законодавства про комерційну концесію, дослідити договір комерційної концесії та його особливості.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Сучасні підходи до інституту комерційної концесії в Україні. Сфера використання комерційної концесії.
2. Поняття комерційної концесії та комерційної субконцесії. Джерела регулювання комерційної концесії.
3. Договір комерційної концесії (поняття, ознаки договору, права та обов'язки сторін).
4. Відповідальність сторін за договором комерційної концесії.
5. Припинення комерційної концесії.
6. Способи забезпечення захисту прав сторін договору комерційної концесії.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте підстави виникнення концесійних відносин в Україні?
2. Порівняйте міжнародний досвід застосування комерційної концесії?
3. Охарактеризуйте права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії?
4. Порівняйте договір комерційної концесії та договір франчайзингу?
5. Відмежуйте договір комерційної концесії від суміжних договірних конструкцій (ліцензійних)?
6. Що складає предмет договору комерційної концесії та на який строк може укладатися договір комерційної концесії?

7. Які наслідки зміни сторін у договорі комерційної концесії?

8. Назвіть тенденції розвитку правового регулювання комерційної концесії в проекті Закону України «Про франчайзинг».

9. Відмежуйте комерційну концесію від відступлення права вимоги.

Ключові терміни:

Майно, концесія, комерційна концесія, комерційна субконцесія, франчайзинг, франшиза, ліцензійний договір, правоволоділець, користувач.

Практичні завдання:

1. Вкажіть сторони договору комерційної концесії: 1) правоволоділець; 2) власник; 3) позичальник; 4) користувач.

2. Предметом договору комерційної концесії може бути: 1) торгова марка; 2) винахід; 3) комерційний досвід; 4) жодна відповідь не правильна.

3. Складіть проект договору комерційної концесії.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Права та обов'язки сторін за договором комерційного посередництва.

2. Агентські відносини у сфері господарювання: поняття, зміст, особливості регулювання.

3. Посередництво у сфері господарсько-торговельної діяльності.

Реферування статей:

1. Сидоров Я.О. Порівняльно-правова характеристика договору комерційної концесії (франчайзингу) та суміжних договорів. *Вісник Запорізького національного університету*. № 4. 2010. С. 118-125. URL: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/jur-2010-4/118-125.pdf>

2. Чернега В. Договір комерційної концесії за цивільним та господарським законодавством України (порівняльно-правове дослідження). *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №10. С. 84-88. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/17.pdf>

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

6. Гладка О.В. Комерційна концесія як форма інноваційного інвестування: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 188 с.

7. Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу. Співвідношення понять та правова природа. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 199–203.

8. Жуковський Т. Практичні аспекти реєстрації договору комерційної концесії. *Юридична газета*. 2012. № 45. С. 32 – 33.

9. Лукач І. Проблеми державної реєстрації договорів комерційної концесії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія «Юридичні науки». 2013. № 2(96). С. 111–115.
10. Маланчук Т.В. Щодо співвідношення понять «франчайзинг» та «комерційна концесія». *Молодий вчений*. № 11 (51). 2017 р. С. 929-933.
11. Паніна Ю. С. Правове регулювання договору франчайзингу в Європейському Союзі та Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2017. 264 с.
12. Проект Закону України «Про франчайзинг» від 08.11.2011 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=8241
13. Рогач О.Я. Актуальні проблеми державної реєстрації договору комерційної концесії (франчайзингу) в Україні та шляхи їх вирішення на основі зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 32. Том 2. С. 119-124. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.32/part_2/27.pdf
14. Свида І. В. Франчайзинг як форма організації бізнесу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Сер.: Економічні науки. 2009. Вип. 24(1). С. 191–195.
15. Солодченко С.В. Здійснення контролю суб'єктами господарювання у виробничо-господарських відносинах. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 1 (35). С. 160-166. URL <http://pravo-snu.lg.ua/Actual1-35/Solodchenko160-166.pdf>
16. Цеслів А. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 351–355.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 17.

ТЕМА: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год).

Одним із перших законів незалежної України, спрямованих на забезпечення ринкової орієнтації вітчизняної економіки, розвитку економічної конкуренції, насичення внутрішнього ринку різноманітними товарами, в т. ч. іноземного походження, був Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», що є одним із факторів свідчення пріоритетності даної сфери господарювання для економіки нашої держави. Прагнення України інтегруватися у світове співтовариство в значній мірі залежить від іноземного інвестування, яке має незаперечні переваги перед будь-якими видами економічної допомоги.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання - це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою. В сучасних умовах господарювання значення зовнішньоекономічної діяльності зростає, а тому слід звернути належну увагу на теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності, проаналізувати сучасні моделі зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, дослідити питання міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Для того, щоб належно опанувати дану тему, насамперед, необхідно з'ясувати місце та галузеву належність норм, які регулюють відносини щодо зовнішньоекономічної діяльності, визначити поняття такої діяльності та з'ясувати її сутнісні ознаки, розкрити загальні та спеціальні принципи такої діяльності. Слід значну увагу зосередити на зовнішньоекономічному договорі, який опосередковує відносини між суб'єктами господарювання в даній сфері та розкрити його особливості.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Необхідність, сутність, цілі та принципи зовнішньоекономічної політики Української держави. Основні форми, методи, інструменти впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору.

2. Поняття зовнішньоекономічної діяльності, її види та принципи здійснення.

3. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

4. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності. Види ліцензування зовнішньоекономічної діяльності та етапи ліцензування.

5. Правова характеристика зовнішньоекономічного договору (контракту).

6. Використання правил ІНКОТЕРМС та розрахунки за зовнішньоекономічними договорами.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Які критерії і порядок оцінки підприємств-резидентів України, до яких при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності застосовується режим сприяння?

2. Поясніть що означає термін «індивідуальний режим ліцензування»?

3. Охарактеризуйте особливості відповідальності за порушення правил здійснення зовнішньоекономічної діяльності?

4. Поясніть значення та особливості застосування Правил Інкотермс?

Ключові терміни:

Зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний контракт, резидент, митний кордон, преференційний режим, ліцензування, квотування, ліцензія, квота, експорт, імпорт, транзит, інвестиція, демпінг, давальницька сировина, індикативні ціни, франко-завод, франко-перевізник, правила Інкотермс.

Практичні завдання:

1. Представництво іноземної компанії опублікувало оголошення в місцевій пресі про те, що візьме в оренду приміщення з метою обладнання його під офіс. Прочитавши оголошення, громадянин Л. звернувся до представництва з пропозицією укласти договір оренди належної йому квартири, в якій він не проживає.

У представництві іноземної компанії Л. пояснили, що з ним не можуть укласти такий договір, оскільки він не є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Посилаючись на положення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» згідно з якими суб'єктами цієї діяльності можуть виступати будь-які фізичні особи, які мають цивільну правоздатність та дієздатність і постійно проживають на території України, Л. вважає відмову безпідставною. Вирішіть спір?

2. Акціонерне товариство «Закарпатвино» уклало договір купівлі-продажу скляного посуду з угорською фірмою. Оскільки на момент укладення угоди сторони не змогли домовитись щодо ціни товару, відповідна умова не була включена до договору.

В день, коли товар повинен був надійти українському контрагенту, останній одержав повідомлення з Угорщини про те, що угорська фірма не вважає себе зобов'язаною доставляти скляний посуд на Україну. Відмова мотивувалась відсутністю згоди щодо ціни, яка за українським законодавством є істотною умовою договору купівлі-продажу. Оскільки не було досягнуто згоди щодо істотної умови, то договір слід вважати не укладеним. «Закарпатвино» звернулося з позовом до Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України. Дайте власну оцінку ситуації?

3. В Україні запроваджуються такі види експортних (імпортних) квот: 1) групові; 2) генеральні; 3) разові; 4) колективні.

Темі індивідуальних виступів (рефератів):

1. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
2. Правова характеристика товарообмінних (бартерних) операцій.
3. Недоліки та переваги зовнішньоекономічного становища України.
4. Особливості застосування правил Інкотермс у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Історія їх виникнення та розвитку.

Реферування статей:

1. Дашко І.М. Структура INCOTERMS 2010. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2012»*: у 7 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя: Поліграфічний центр «СоруArt», 2012. Т. 1. 368 с. С. 89-92.
2. Стаднік М.О. Нормативно-правове забезпечення механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 6. Т. 2. С. 114-116. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_6_2/114-116.pdf

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
6. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>
7. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
8. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 12-13. Ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>
9. Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій: Роз'яснення Вищого господарського суду України від 31.05.2002 р. № 04-5/608. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v_608600-02
10. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
11. Віденська конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.) Законодавство України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_003
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

13. Діковська І. А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 464 с.
14. Задорожна С. Альтернативні способи вирішення спорів, що виникають із зовнішньоекономічних договорів: правове забезпечення на міжнародному рівні. *Право України*. 2008. № 10. С. 98–104.
15. Карпенко А.А. Правила Інкотермс як джерело міжнародного приватного права. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Харків. 15-16 грудня 2017 р. С 44-48.
16. Логуш Л. В. Право, що застосовується до міжнародних комерційних контрактів у державах, що є членами Європейського Союзу. *Наукові записки*. Том 168. Юридичні науки. 2015. С. 24-25.
17. Школьній Є. Юридична відповідальність держави як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 70-74. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/15.pdf>
18. Яновицька А.В. Правила інкотермс як джерело міжнародного приватного права. *Актуальні проблеми приватного права в Україні*. Матеріали студентсько-курсантської наукової конференції 27 квітня 2012 р. За ред. В.О. Кучера, Г.Б. Яновицької. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 408 с.
19. Юшина С.І. Легітимація зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання: поняття та законодавче забезпечення. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 2. С. 131–137.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 18.

ТЕМА: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(2 год).

Реформування соціально – економічного становища в Україні вимагає застосування нових форм регіонального розвитку, що базуються на можливостях регіонів повніше й ефективніше використовувати наявні ресурси і переваги сприятливого економіко-географічного та геополітичного розташування. Найбільш дієвими формами регіональної політики, що застосовуються країнами як з високорозвинутою, так і перехідною економікою, є створення спеціальних (вільних) економічних зон та здійснення комплексу заходів, що проводяться центральними і місцевими органами виконавчої влади шляхом запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності.

Світовий досвід свідчить, що створення у певних містах або регіонах спеціальних (вільних) економічних зон з установами пільгового режиму економічної діяльності, стимулювання інвестування в економіку цих територій є одним з ефективних вирішень проблем інвестування. Створення спеціальних економічних зон вільного господарювання спрямовано на вирішення завдань економічного і соціального розвитку різних територій, що розширює можливості торгівлі, науково-технічного співробітництва, реалізації великих інвестиційних проектів, оскільки встановлення в них особливого митного режиму, пільгового порядку оподаткування та інших спеціальних умов створює додаткові стимули.

Таким чином, в межах підготовки відповідної теми студенти повинні засвоїти поняття, зміст, види, значення спеціальних режимів господарювання, розкрити особливості їх створення, діяльності та припинення діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ:

1. Поняття спеціального режиму господарювання та його особливості. Види спеціальних режимів господарювання.
2. Система законодавства про спеціальні режими господарювання.
3. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та мета їх створення. Види вільних економічних зон. Ознаки спеціальних (вільних) економічних зон.
4. Іноземний досвід створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.
5. Порядок створення спеціальної (вільної) економічної зони. Суб'єкти спеціальної (вільної) економічної зони.
6. Правова характеристика господарської діяльності на території спеціальної (вільної) економічної зони.
7. Правове регулювання інших спеціальних режимів господарювання.
8. Шляхи вдосконалення правового регулювання спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, що здійснюють правове регулювання суб'єктів господарювання під час запровадження спеціального режиму господарювання?
2. Які види спеціальних (вільних) економічних зон передбачені чинним законодавством?
3. Що таке територія пріоритетного розвитку? За яких умов та з якою метою створюється територія пріоритетного розвитку?
4. Назвіть органи управління на територіях, де запроваджено спеціальний режим господарювання?
5. Які недоліки правового регулювання спеціальних (вільних) економічних зон Ви можете назвати та шляхи їх вирішення?

Ключові терміни:

Спеціальний режим господарювання, спеціальна (вільна) економічна зона, офшорна зона, зона прикордонної торгівлі, концесійний договір, територія пріоритетного розвитку, туристично-рекреаційна зона, науково-технічна зона, комплексна виробнича зона, концесійна діяльність.

Практичні завдання:

1. Вкажіть приклади створення вільних економічних зон на території України та їх нормативно-правове забезпечення.
2. Вкажіть, які території входять до переліку офшорних зон. Чи входить Україна до країн з офшорними зонами?
3. Частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим господарської діяльності, особливий порядок застосування та дії законодавства України називається: 1) територією пріоритетного розвитку; 2) прикордонною зоною; 3) виключною зоною; 4) спеціальною (вільною) економічною зоною.
4. У Збройних Силах України може здійснюватися: 1) будь-яка господарська діяльність; 2) лише комерційна господарська діяльність; 3) як прибуткова, так і неприбуткова діяльність; 4) лише некомерційна (неприбуткова) господарська діяльність.
5. Спеціальна (вільна) економічна зона України може бути ліквідована до закінчення строку на який вона була створена: 1) органом управління спеціальної (вільної) економічної зони; 2) органом місцевого самоврядування; 3) Верховною Радою України за поданням Президента України Кабінетом Міністрів України.

Теми індивідуальних виступів (рефератів):

1. Правове значення концепції створення вільних економічних зон в Україні.
2. Загальні засади створення і функціонування вільних економічних зон.
3. Органи управління на територіях спеціальних (вільних) економічних зон.

Реферування статей:

1. Прохоренко М.М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. Юридичний вісник 2 (39) 2016. С. 151-161. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n2_39_2016/26.pdf

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
8. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540а-12>
9. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992. № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
10. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
11. Про спеціальну економічну зону «Яворів»: Закон України від 15.01.1999. № 402-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 15. Ст. 82. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14>
12. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Чернігівській області: Закон України від 18.11.2003. *Відомості Верховної Ради*. 2004. №10. Ст. 111.
13. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр>

14. Про господарську діяльність у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999. *Відомості Верховної Ради*. 1999. № 48. Ст.408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-14>

15. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03. 2000. *Відомості Верховної Ради*. 2000. №23. Ст.176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

16. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04. 2000. *Відомості Верховної Ради*. 2000. №28. Ст.224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-192>.

17. Про концесію: Закон України від 03.10. 2019. № 155- IX. *Відомості Верховної Ради*. 2019. №48. Ст.325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>

18. Бек І.О. Договір (контракт) на реалізацію інвестиційного проекту у спеціальній (вільній) економічній зоні. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ІХ регіональної науково - практичної конференції (13–14 лютого 2003 р.)*. Львів. С. 237–238.

19. Буткевич О.В. Комплексні виробничі зони в Україні як один з типів БЕЗ / О.В. Буткевич // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 2. – С. 50–51.

20. Буткевич О.В. Органи управління вільних економічних зон України. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 2. С. 170–175.

21. Буткевич О.В. Сторони в договорі (контракті) на реалізацію інвестиційного проекту у вільній економічній зоні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 10. С. 70–77.

22. Буткевич О.М. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04. Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2004. 20 с.

23. Буткевич О.В. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах: монографія. Х.: Право, 2008. 184 с.

24. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: автореф. дис.. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. НАН України: Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк, 2007. 35 с.

25. Івашко О.А. Фінансовий механізм реалізації спеціальних режимів інвестиційної діяльності в Україні: монографія. Луцьк: «Терен», 2011. 220 с.

26. Олійник О.С. Поняття та особливості спеціального правового режиму в сучасних умовах господарювання. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Випуск XXVI. Івано-Франківськ: Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2011. С. 142-148.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основні нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>
6. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05. 1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
8. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
9. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
10. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
11. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 № 543/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997. № 5. Ст. 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр>
12. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03. 2000 № 1602-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. Ст. 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
13. Про енергозбереження: Закон України від 1.07. 1994 № 74/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 30. Ст. 283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-вр>
14. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
15. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
16. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991. № 1576-XII. *Відомості Верховної ради України*. 1991. № 49. Ст. 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
17. Про Загальнодержавну Програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закон України від 18.03.2004. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 52. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1984-19>
19. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

20. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>
21. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
22. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
23. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12>
24. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
25. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
26. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>
27. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
28. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
29. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992. № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
30. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
31. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12. 2000. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 9 лютого. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
33. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012. № 5178-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 39. Ст. 517. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
34. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
35. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

36. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
37. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
38. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
39. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>
40. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014. № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
41. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000. № 1682-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
42. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>
43. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
44. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
45. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
46. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
47. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
48. Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21.06.2012. № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>
49. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
50. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014. № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. Ст. 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>

51. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України № 367 від 27.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2019-п#n37>
52. Про затвердження принципів корпоративного управління: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07.2014 р. № 955. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr955863-14>
53. Угода про Партнерство та Співробітництво між Європейськими Спільнотами та Україною від 14.06.1994 року URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012/
54. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
55. Про узагальнення судової практики вирішення спорів, що виникають у сфері надання послуг з електропостачання: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 16.12.2015. URL: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/ppVGSU_16122015_3.pdf
56. Практика Вищого господарського суду України. URL: https://dna.arbitr.gov.ua/sud5030/dla_sybektiv_gospod_dialnosti/zahist_prav_vgsu/
57. Про практику застосування Вищим господарським судом України у розгляді справ окремих норм матеріального права: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 17.07.2012 № 01-06/928/2012. URL: [https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_928600-12\)?lang=en](https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_928600-12)?lang=en)
58. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

НАВЧАЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

1. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
2. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
3. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одісеї, 2012. 640 с.
5. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
6. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч.1. 496 с.
7. Мілаш В.С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч. 2. 336 с.
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
9. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
10. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 5-те вид., переробл. та допов. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 600 с.